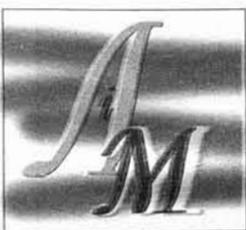

МАСТАЦТВА

і мастацтва

21 студзеня 2005 г. № 3/4290

АНОНС!

Іх імёны, іх духоўнае падзвіжніцтва і дасягненні ў развіцці мастацка-маральных традыцый, іх плённая дзейнасць на ніве нацыянальнай культуры і клопат пра агульначалавечыя каштоўнасці, іх заслугі ва ўмацаванні дружбы і братэрскіх сувязяў між народамі набылі вядомасць і прызнанне ў грамадстве.

СТАР. **2**

Наталля Чарнагалова нарадзілася ў Жыткавічах, вучылася ў Мінскім мастацкім вучылішчы імя А. Глебава і на мастацка-графічным факультэце Віцебскага педагагічнага інстытута. Працуе ў станковым жывапісе і акварэлі, у жанрах пейзажа, нацюрморта, партрэта і ў станковай графіцы. З 1976 года — удзельніца мастацкіх выставак, сярод якіх былі персанальныя: у Беларусі, Польшчы, Украіне. Творы знаходзяцца ў музеях Брэста і ў асабістых зборах калекцыянераў краін Еўропы і Амерыкі. У 1998 годзе ўзнагароджана дыпломам II ступені Беларускага саюза мастакоў за пейзаж "Магільныя склеп Э. Ажэшкі". Жыве ў Брэсце.

СТАР. **10**

Хата

На вуліцы М.Багдановіча, 15, у той вечар і Стары Новы год сустрэлі, і выстаўку адкрылі. Фальклорна-этнографічную. Назвалі яе "Хата — мой сусвет" невыпадкова. Стваральнікі гэтай экспазіцыі ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры, узнавіўшы ў цэнтры залы частку інтэр'ера сялянскай хаты, нібы стварылі вобраз таго адзінага месца, дзе спраўджваецца ўвесь цыкл жыцця чалавека, дзе нараджаецца і гадуецца не адно пакаленне роду. А чатыры куты хаты сімвалічна звязаныя з парамі года і з адпаведнымі каляндарна-абрадавымі ды хрысціянскімі святамі.

Наогул жа, знаёмства з экспазіцыяй адбываецца па крузе: трапляючы ў яе рытуальнае "сонечнае кола", наведнік выстаўкі знаёміцца з народнымі сямейнымі традыцыямі, земляробчымі абрадамі ды святамі, з беларускім фальклорам. Дарэчы, адкрыццё выстаўкі ды святкаванне Старога Новага года, да якога была прымеркаваная імпрэза, — са шчодрай куццёй ды блінамі, варажбаю і ваджэннем казы — аздобілі сваімі каларытнымі спевамі выхаванцы народнай фальклорнай студыі "Жыцень".

Выстаўка "Хата — мой сусвет" прабудзе ў музеі да канца года, і за гэты час плануецца ажыццявіць шэраг праектаў, звязаных з каляндарна-абрадавай тэматыкай.

Фота К. ДРОБАВА

як Сусвет

Высокі дух і творчае натхненне

Іх імёны, іх духоўнае падзвіжніцтва і дасягненні ў развіцці мастацка-маральных традыцый, іх плённая дзейнасць на ніве нацыянальнай культуры і клопат пра агульначалавечыя каштоўнасці, іх заслугі ва ўмацаванні дружбы і братэрскіх сувязяў між народамі набылі вядомасць і прызнанне ў грамадстве. Не выпадкова яны, духоўныя асобы і свецкія людзі розных прафесій, адметныя калектывы ў сферы народнай творчасці, у музейнай ды бібліятэчнай справе, атрымалі высокія дзяржаўныя ўзнагароды: прэміі «За духоўнае адраджэнне» і спецыяльныя прэміі Прэзідэнта Беларусі дзеячам культуры і мастацтва.

Як вядома, шчырымона іх ушанавання адбылася ў Палацы Рэспублікі 7 студзеня, на свята Божага Нараджэння. Уручаючы ўзнагароды лаўрэатам, Прэзідэнт А. Лукашэнка падкрэсліў, што хрысціянскія каштоўнасці і ідэалы ляжаць у аснове выдатных культурных дасягненняў нашага народа. Кіраўнік дзяржавы таксама зазначыў, што праца лаўрэатаў была натхнёная любоўю да Радзімы, павагай да яе гераічнага мінулага і слаўнага сучаснага, імкненнем захавання і прымножыць нашы культурныя традыцыі. Падзякаваўшы ўзнагароджаным за адданасць высокім маральным ідэалам, за служэнне нацыянальнай культуры, ён пажадаў ім поспехаў у творчасці, у справах дабрачыннасці і асветніцтва. Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі Філарэт, які, паводле традыцыі, удзельнічаў у шчырымона, выказаў словы ўдзячнасці Богу і людзям за такую ўрачыстасць. Уладзька, прынамсі, заўважыў, што букет творчасці нашага народа разрастаецца, прыгажэ і сведчыць пра той вялізны клопат, які кіраўніцтва нашай краіны ўдзяляе твор-

чым людзям, і рост гэтай духоўнай з'явы, безумоўна, атрымае працяг. Свята ў Палацы Рэспублікі, як заўсёды, уявіла разнастайную канцэртную праграма з

удзелам знаных майстроў, у свой час ганараваных высокімі дзяржаўнымі прэміямі ды званнямі, і таленавітай творчай моладзі, ад якой ужо сёння залежыць лёс лепшых традыцый і

перспектыва беларускай мастацкай культуры, яе прафесійны ўзровень і духоўны змест.

Лана ІВАНОВА
Фота Ю. Саух

Указ Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь № 8

Аб прысуджэнні прэміі «За духоўнае адраджэнне» 2004 года

Разгледзеўшы прадстаўленні Міністэрства культуры і Беларускай Праваслаўнай Царквы, **пастанаўляю:**

1. За актыўную падзвіжніцкую дзейнасць у гуманітарнай галіне, накіраваную на развіццё прагрэсіўных мастацка-маральных традыцый, што садзейнічаюць усталяванню духоўных каштоўнасцяў, ідэй дружбы і братэрства паміж людзьмі розных нацыянальнасцяў і веравызнанняў, прысудзіць прэмію «За духоўнае адраджэнне» 2004 года:

Бондар Таісе Мікалаеўне — дырэктару рэдакцыйна-выдавецкай установы «Літаратура і Мастацтва»;

Бульку Юозасу Вінцавічу — настаіцелю рэлігійнай абшчыны «Парафія касцёла Святой Ганны ў вёсцы Мосар Глыбоцкага раёна Віцебскай дзяржаўнай Рымска-каталіцкага Касцёла ў Рэспубліцы Беларусь»;

Загорскай Ніне Сямёнаўне — дацэнту кафедры тэатральнай творчасці факультэта традыцыйнай беларускай культуры і сучаснага мастацтва ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», за служанаму работніку культуры Рэспублікі Беларусь, кіраўніку рэспубліканскай навукова-асветнай экспедыцыі «Дарога да святыхняў з Дабратворным агнём ад Труны Гасподняй»;

Савіну Аляксандру Альбертавічу — старшыні праўлення таварыства з абмежаванай адказнасцю «Экспасервіс», кіраўніку выстача-нага праекта «Беларусь Праваслаўная»;

аўтарскаму калектыву па падрыхтоўцы і выданні фотаальбома «Спадчына Беларусі» ў складзе Аляксеева Аляксандра Аляксеевіча — рэдактара аддзела спецпраектаў галоўнай (генеральнай) дырэкцыі тэлевытворчасці Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі, **Лукашэвіча Алега Вацлававіча** — спецыяльнага карэспандэнта аддзела спецпраектаў галоўнай (генеральнай) дырэкцыі тэлевытворчасці Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі, **Шынкевіча Аляксея Рыгоравіча** (архімандрэта Алексія) — сваяшчэннаслужыцеля Свята-Духава кафедральнага сабора ў г. Мінску.

2. Усталяваць памер прэміі «За духоўнае адраджэнне» 2004 года — 100 базавых велічынь.

3. Міністэрству культуры ажыццявіць выплату прэміі «За духоўнае адраджэнне» 2004 года са сродкаў фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва.

4. Вызваліць сумы прэміі, атрыманых у адпаведнасці з дадзеным Указам, ад абкладання падаходным падаткам з фізічных асоб.

5. Дададзены Указ уступае ў сілу з дня яго падпісання.

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь А. ЛУКАШЭНКА.
7 студзеня 2005 года. г. Мінск.

Распараджэнне Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь № 8рп

АБ ПРЫСУДЖЭННІ СПЕЦЫЯЛЬНЫХ ПРЭМІЙ ПРЭЗІДЭНТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ ДЗЕЯЧАМ КУЛЬТУРЫ І МАСТАЦТВА

1. Пагалзіцца з рашэннем савета фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва і прысудзіць за высокія творчыя дасягненні ў 2004 годзе спецыяльныя прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзеячам культуры і мастацтва ў памеры 100 базавых велічынь кожная ў наступных намінацыях:

МУЗЫЧНАЕ МАСТАЦТВА

Захлеўнаму Леаніду Канстанцінавічу, мастацкаму кіраўніку ансамбля народнай музыкі «Бяседа» галоўнай (генеральнай) канцэртна-прадзюсерскай дырэкцыі Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі, народнаму артысту Беларусі, — за стварэнне цыкла песень «С днём рождэння, Победа!»;

Кандрасюку Васілію Васільевічу, загалчыку музычнай часткі дзяржаўнай установы «Брэсцкі тэатр драмы і музыкі», — за стварэнне эпопеі для сімфанічнага аркестра «Героям Брэсцкай крэпасці»;

ЖУРНАЛІСТЫКА

Шэльдышавай Ніне Васільевне, рэдактару аддзела палітыкі ўстановы «Рэдакцыя газеты «Рэспубліка», — за цыкл публікацый па праблемах унутранай і знешняй палітыкі;

КІНО І ТЭЛЕБАЧАННЕ

Азаронку Юрыю Уладзіміравічу, начальніку прэс-цэнтра рэспубліканскай пракуратуры, — за стварэнне аўтарскай тэлепраграмы «Канспіралогія» на Першым нацыянальным тэлеканале;

Карпаву Аляксандру Аляксандравічу, галоўнаму рэжысёру вытворча-творчага рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Беларускі відэацэнтр», — за стварэнне дакументальнага фільма «Палітра памяці», прысвечанага 60-й гадавіне вызвалення Рэспублікі Беларусь ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў;

НАРОДНАЯ ТВОРЧАСЦЬ

Боўду Юрыю Іванавічу, мастаку-афарміцелю раённага Цэнтра культуры і вольнага часу аддзела культуры Бабруйскага райвыканкама, члену грамадскага аб'яднання «Беларускі саюз майстроў народнай творчасці», — за захаванне і развіццё традыцый беларускай керамікі;

ВЫЯЎЛЕНЧАЕ МАСТАЦТВА

Уродлічу Уладзіміру Васільевічу, докану мастацкага факультэта ўстановы адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў», заслужанаму дзеячу мастацтваў Рэспублікі Беларусь, — за стварэнне карцін «Жнівеньскі карагод», «Развітанне», «Сад», «Чуецца гоман лесу высокага»;

ХАРЭАГРАФІЧНАЕ МАСТАЦТВА

Гаявой Валянціне Іванаўне, дырэктару — мастацкаму кіраўніку дзяржаўнай установы «Беларускі дзяржаўны заслужаны харэаграфічны ансамбль «Харошкі», народнай артыстцы Беларусі, — за вялікі асабісты ўклад у развіццё нацыянальнай харэаграфіі, падрыхтоўку новых канцэртных праграм «Добры вечар» і «Беларусы»;

КРЫТЫКА І МАСТАЦТВАЗНАЎСТВА

Якіменчы Тамары Сямёнаўне, прафесару кафедры беларускай музыкі фартэп'янага і кампазітарска-музыказнаўчага факультэта ўстановы адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі», — за значныя дасягненні ў галіне навукова-даследчай дзейнасці, стварэнне манаграфіі «Сучасная беларуская этнамузыкалогія»;

«ЗА УКЛАД У ВЫХАВАННЕ ТВОРЧАЙ МОЛАДЗІ»

Васюк Тамары Іванаўне, дацэнту кафедры народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва факультэта традыцыйнай беларускай культуры і сучаснага мастацтва ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», — за адраджэнне традыцыйнай народнай беларускай керамікі, падрыхтоўку лаўрэатаў рэспубліканскіх і міжнародных конкурсаў;

Гаўрылаву Віктару Георгіевічу, прафесару кафедры інтэр'ера і

абсталявання факультэта дызайну і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва ўстановы адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў», — за выдатныя дасягненні ў беларускім дэкаратыўна-прыкладным мастацтве, значны асабісты ўклад у выхаванне творчай моладзі;

Полесавай Ганне Станіславаўне, выкладчыку ўстановы адукацыі «Мінскае дзяржаўнае музычнае вучылішча імя М.І. Глінкі», — за значны ўклад у развіццё цымбальнай выканальніцкай школы, выдатную падрыхтоўку ўдзельнікаў Міжнароднага конкурсу выканаўцаў на нацыянальных шматструнных інструментах імя В. Гарадоўскай;

«ЗА УКЛАД У РАЗВІЦЦЕ МІЖНАРОДНЫХ КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ»

Сароку Рыгору Сямёнавічу, дырэктару ўстановы адукацыі «Малдзечанскае дзяржаўнае музычнае вучылішча імя М.К. Агінскага», заслужанаму работніку культуры Рэспублікі Беларусь, — за працяглы ўклад у развіццё міжнародных культурных сувязяў; **народнаму ансамблю народнай музыкі і песні «Грымата»** Слонімскага раённага Дома культуры, — за творчую працу па ўмацаванні міжнародных культурных сувязяў і папулярнасцю беларускага музычнага мастацтва;

МУЗЕЙНАЯ СПРАВА

Камароўскай Зінаідзе Мікалаеўне, дырэктару ўстановы «Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа», — за вялікі ўклад у захаванне і вывучэнне творчай спадчыны народнага паэта Беларусі Якуба Коласа;

Лянкевіч Таісе Леанідаўне, дырэктару дзяржаўнай установы «Мінскі абласны краязнаўчы музей», — за значны асабісты дасягненні ў развіцці музейнай справы, стварэнне экспазіцыі ў сядзібным доме сям'і Дзяржынскіх мемарыяльнага комплексу «Дзяржынава»;

БІБЛІЯТЭЧНАЯ СПРАВА

калектыву Ашмянскай цэнтральнай раённай бібліятэкі, — за дасягненні ў галіне інфармацыйнага абслугоўвання і прававой адукацыі насельніцтва;

калектыву Слуцкай гарадской цэнтральнай бібліятэкі імя Н.К. Крупскай, — за значны ўклад у развіццё сучасных напрамкаў дзейнасці бібліятэк, укараненне доўгатэрміновых мэтавых праграм бібліятэчнага абслугоўвання насельніцтва;

МАСТАЦКАЯ САМАДЗЕЙНАСЦЬ

заслужанаму аматарскаму калектыву Рэспублікі Беларусь народнаму фальклорнаму ансамблю народнай музыкі «Паазер'е» выкладчыку Пастаўскай дзіцячай школы мастацтваў, — за ўклад у развіццё народнага мастацтва і адраджэнне нацыянальных музычных традыцый; **народнаму самадзейнаму калектыву «Бліскавіца»** філіяла Гродзенскага рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства электраэнергетыкі «Гроднаэнерга» (Гродзенскія электрычныя сеткі) — за высокае выканальніцкае майстэрства і актыўную работу па прапагандзе беларускага песеннага фальклору.

2. Міністэрству культуры ажыццявіць выплату спецыяльных прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзеячам культуры і мастацтва са сродкаў фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва.

3. Вызваліць сумы прэміі, атрыманых у адпаведнасці з дадзеным распараджэннем, ад абкладання падаходным падаткам з фізічных асоб.

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь
А. ЛУКАШЭНКА.
7 студзеня 2005 г. г. Мінск.

Калідор ад Маркуса

Пагарталі своеадметны акустычны дзённік тэа, хто трапіў на музычна-мастацкую акцыю "Слыхавы калідор" у сталічнай галерэі "ONIK". Гэта быў сумесны праект рупліўцаў Беларускага фонду культуры ды іх партнёраў са швейцарскага кантона Ааргау. (Куратары праекта Л.Бароўскі, Д.Падбярэзскі, М.Паграноўскі). Дзякуючы швейцарскаму кларнетысту Маркусу Айхенбергеру (раней ён ужо выступаў у Мінску — на філарманічнай сцэне) многія мінчукі ўпершыню спрычыніліся да музычнай акустычнай інсталіцыі. Рэч у тым, што з дапамогай адмысловага праставаннага фірмы "Sony" (яно дазваляе рабіць запіс, максімальна падобны да таго натуральнага гучання, што ўспрымае наша вуха) М.Айхенбергер вядзе незвычайны акустычны дзённік. Слухаючы тэа запісы, праз

шумавы "кактэйль" можна ўявіць сабе адпаведнае асяроддзе, прасачыць перамяшчэнне крыніцы гуку: на гарадской вуліцы, на стадыёне, у месцах масавага адпачынку...

Чалавечэе вуха не можа, у адрозненне ад вока, заплушчыцца і адпачыць: 24 гадзіны ў суткі яно "ловіць" усё, што навокал, — ад музыкі за сцяной да дзіцячых воклічаў за вокнамі. Хіба што мы можам адцягнуць уласную слыхавую ўвагу, засяроджваючы на іншым.

"Слыхавы калідор" дае нязвычайную свежасць і рафінаванасць адчуванняў. Блукаючы паўз экспазіцыю "інтуітыўных" работ беларускіх жывапісцаў ды графікаў (Б.Іваноў, А.Жураўлёў, А.Фалей, С.Балюнок, М.Барздыка, В.Шылко ды інш.) пад гучную трансляцыю "дыхання" сталічна-

га метрапалітэна і калідора на 2-м паверсе вядомай гімназіі-каледжа імя І.Ахрэмычкі, можаш зрабіць прыпынак. Выбраць, кіруючыся спісам з 12 прыпынкаў, або "Турнікет на турыстычнай сцежцы", або "Аўтамабільны мост цераз Лімат ля Шлірэна", або "Аранжарэю гарадскога садаводства ў Цюрыху", або "Крыніцу міласэрнасці Божай Маці Вертэнштэйнскай" і г.д. Заняць крэсла з адпаведным нумарам і абшчапіць галаву навушнікамі... Амаль 6 з паловай мінут вас будзе закалыхваць мелодыя святой крыніцы. На мінуту раней вызваліцеся з палону дарожнага руху ў Празе. Менш як 3 мінуты працягнецца магнетычнае вуркатанне-песня коткі Лэдзі. Пры гэтым асаблівы "кайф" атрымаеаш, спалучаючы слуханне фанэграмы і жывога грання музыкантаў. Напрыклад, у апошні з трох вечараў, наладжаных у Мінску, Маркус Айхенбергер выступаў у кампаніі з беларускім джазавым трубачом-віртуозам Валерыем Шчырыцам. Выступішы пасобку, яны вырашылі пазнаёміцца праз агульную імправізацыю. Пад гучанне ў навушніках рытмічнай шумавой паліфаніі "Параход "Горад Люцэрн" (а гэта 9 з паловай хвілін!) дасціпны музычны дует можна было слухаць бясконца.

С.ВЕТКА

З "Аўтографам" ды "Пярком"

Творчасць бясконца і не абмяжоўваецца нейкім адным відам яе праяўлення. Чарговым пацвярджэннем гэтага стала літаратурная вечарына, што адбылася ў перадакладны вечар на факультэце журналістыкі БДУ. Прысвечана яна была выхаду дваццаць першага нумара студэнцкага альманаха "Аўтограф" і другога выпуску літаратурнай газеты "Перо". Аўтары гэтых выданняў — будучыя журналісты, якія аднак могуць пісаць не

толькі добрыя артыкулы, але і не горшыя вершы і апавяданні. У госці на агенчык завіталі прафесар, доктар філалагічных навук Ефрасіння Бондарова і паэт Андрэй Хадановіч. Ефрасіння Леанідаўна была задаволена тым, што праца, якую яна распачала дваццаць гадоў таму, знайшла падтрымку і ў наступных пакаленнях, якія працягваюць выданне альманаха і нават запачаткавалі новае выданне. Да таго ж шанюная госця з вышыні свайго

досведу дала некалькі парад маладым студэнтам, каб яны маглі паляпшаць уласную творчасць і ўдасканаліваць прафесійнае майстэрства. Андрэй Хадановіч дэкламаваў свае вершы з новай кнігі "Лісты з-пад коўдры" і спяваў цудоўныя песні, што так добра пасавалі перадсвяточнаму настрою і блакітнаму снежаньскаму вечару.

Выступалі з уласнымі вершамі перад студэнтамі і выкладчыкамі кафедры літара-

турна-мастацкай крытыкі таксама аўтары "Аўтографа" і "Пера". А маладыя барды Яўген Валашын і Уладзімір Ліпскі стварылі выдатнае музычнае аздабленне.

Увогуле ж гэты вечар стаўся яшчэ адным маленькім святам для факультэта, чарговай нагодай сустрэцца аматарам прыгожага і вечнага, каб разам атрымаць сапраўдную эстэтычную асалоду ад твораў маладых і таленавітых.

Ларыса ДАРАШЭНКА

Як у люстэрку?

Пад Новы год Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя М.Горкага зрабіў сваім прыхільнікам падарунак — новую пастаноўку п'есы Б.Брэхта "Трохграшовая опера". (Прэм'ера атрымала назву "Опера жабракоў"). Колішняе ўвасабленне гэтага твора (1976 г.) мела добры розгалас. Рэжысёр і тагачаснага, і цяперашняга спектакляў Б. Луцэнка нібы прапануе публіцы паразважаць разам з тэатрам, задумацца над праблемамі маральнасці, духоўнасці ў сучасным грамадстве, азірнуцца навокал, прыгледзецца да ўласнага аблічча ў люстэрку спрадвечных жыццёвых каштоўнасцяў. У ролях — В.Клебановіч, А.Ткачонак, А.Шадзько, В.Бандарэнка, С.Чакерэс, І.Казакевіч ды інш. Узмацніўшы агульначалавечы пафас эфектнага музычнага відовішча (побач з брэхтаўскім кам-

пазітарам К.Вайлем — імя музычнага кіраўніка спектакля А.Еранькова), пастаноўшчык змяніў і назву, нагадаўшы вытокі вядомай, амаль 300-гадовай тэатральнай традыцыі. "Опера жабракоў", створаная драматургам, памфлетстам, паэтам, байкапісцам Д. Гэем і кампазітарам Д. Пепушам, ўпершыню прагучала 277 гадоў таму ў Лондане. Гэта была своеасабліва і таленавітая сатыра, пародыя на ўмоўнасці моднай тады італьянскай оперы-seria. Цяпер аб'ект сатыры ды пародыі, што адпавядае Б.Брэхту, — не ў мастацкім стылі, а ў стылі самога жыцця.

Я.КАРЛІМА

Фота А.Дзмітрыева

АБСЯГІ

ГРОДЗЕНШЧЫНА

"Музейная мазаіка" Наваградка

Домам-музеям Адама Міцкевіча, што ў старажытным Наваградку, выпускаецца перыядычны інфармацыйны бюлетэнь "Музейная мазаіка".

У ім змяшчаюцца матэрыялы з жыцця ўстановы, горада, раёна, вобласці, краіны, а таксама артыкулы на гістарычныя тэмы.

Нядаўна выйшаў чарговы, чацвёрты нумар бюлетэня. Чытача зацікавіць артыкул пра гісторыю дома Міцкевічаў, (сённяшні Дом-музей паэта), які з'яўляецца культурным цэнтрам Наваградчыны.

— У нумары і матэрыял пра асобу Тадэвуша Касцюшкі, адбудаваную нядаўна яго сядзібу, — гаворыць дырэктар Дома-музея Мікола Гайба. — Споўнілася 210 гадоў паўстанню пад кіраўніцтвам Касцюшкі, у якім браў удзел і бацька Адама Міцкевіча. Узгадваецца нядаўні фестываль сярэднявечнай культуры ў былой сталіцы ВКЛ. Надрукаваны ўрывак з вядомай гістарычнай паэмы Адама Міцкевіча "Гражына".

У бюлетэні шмат інфармацыі пра выстаўкі, розныя мерапрыемствы, друкуецца працяг вістарыны "Адсея Адама Міцкевіча". Тут жа і аўтографы, якія пакінулі ў "Кнізе водгукаў" яшчэ ў пачатку 60-х гадоў мінулага стагоддзя пісьменнікі Уладзімір Караткевіч і Адам Мальдзіс.

"Музейная мазаіка" заняла дастойнае месца ў асвятленні культурнага жыцця Наваградчыны.

Яўген ЛАПЦЕЎ

МІНШЧЫНА

Наведала "Алеся" слускаю

У Слуцкай гарадской цэнтральнай бібліятэцы адбылася сустрэча з галоўным рэдактарам часопіса "Алеся" Тамарай Бунто. Мерапрыемства адбылося з нагоды 80-годдзя выхаду першага нумара выдання. Слуцкая ганарачка тым, што ў часопісе 22 гады ўзначальвала аддзел культуры і літаратуры лаўрэат Дзяржаўнай прэміі РБ, пісьменніца, зямлячка Алена Васілевіч, што працаваў мастацкім рэдактарам зямляк Іван Пратасеня.

Тамара Бунто пазнаёміла прысутных з гісторыяй часопіса, расказала пра яго рубрыкі. Яна зачытала цікавыя паштоўкі, што прыходзяць на адрас рэдакцыі, дэкламавала вершы, якія будуць надрукаваныя на старонках часопіса.

Супрацоўніца Слуцкага тэрытарыяльнага цэнтра абслугоўвання насельніцтва Ірына Сарагавец расказала пра тое, як цэнтр дапамагае сем'ям, аказвае сацыяльную падтрымку жанчынам. Цёплыя словы выказала ў адрас часопіса дырэктар гарадской ЦБС, дэпутат гарадскога Савета Людміла Лазоўская.

У сустрэчы бралі ўдзел сакратар гарадскога Савета жанчын, начальнік утварэння па працы і сацыяльнай абароне гарвыканкама Ларыса Абрамовіч, галоўны спецыяліст гаркама БРСМ Наталія Гарохава. Чыталі свае вершы члены літаратурнага аб'яднання "Случ" Алена Каладзінская, Іна Козіна.

На сустрэчу прыйшлі шматдзетныя маці Ірына Пратасеніч і Вольга Чайкоўская. Яны адзначылі, што часопіс "Алеся" дапамагае парадамі ў відзены хатняй гаспадарцы.

На заканчэнне гучалі песні ў выкананні Жаны Санюк, Вольгі Елізавет, Міколы Міхнаўца.

Галіна САСІНОВІЧ,
загадчыца бібліятэкі-філіяла № 1
Слуцкай гарадской ЦБС

На сённяшні дзень надзвычай востра пайстае экалагічнае пытанне, праблема ўзаемаадносін чалавека і прыроды. Мэта прыродаахоўчых арганізацый — яшчэ раз звярнуць увагу грамадзян на “братоў нашых меншых”, навучыць людскім адносінам да жывёл, птушак і раслін, шырэй азнаёміць з багаццем нашага краю.

Птушка года Беларусі

Свет вакол нас мяняецца вельмі ж хутка. Дакладней, чалавечтва змяняе яго ўсё з большай напорыстасцю, спяшаецца асушыць ці, наадварот, забалоціць, асвоіць землі, больш здабыць, скарыстаць, нарыхтаваць карысных выкапняў, лесу і да т.п. І мала хто задумваецца, а як пачуваецца жывым істотам, чые спрадвечныя месцы пражывання (а часам і адзінае, дзе толькі і можна сустрэць нейкі пэўны від) захоплівае самае разумнае стварэнне? Думаю, і так відавочна, што прырода не паспявае вырастоўваць, аднаўляць, захоўваць і загойваць усё тое, што вынішчаецца і разбураецца.

Такое становішча вымушае людзей з розных краін свету, якія неабякава ставяцца да экалагічных праблем, ствараць прыродаахоўчыя арганізацыі і суполкі. Адна з іх — “Ахова птушак Беларусі” — дзейнічае ў нашай краіне. Гэта некамерцыйная добрачынная грамадская арганізацыя, якая была заснавана ў 1998 годзе дзеля захавання біялагічнай разнастайнасці.

Пра яе працу, без перабольшвання, напэўна чулі ўсе, бо яе прадстаўнікоў запрашаюць выступаць па радыё, іх узгадваюць у тэленавінах, а ў шматлікіх газетах друкуюць артыкулы пра дзейнасць ахоўнікаў нашай прыроды.

Як гавораць у самой арганізацыі: “Калісьці адзін мудрэц адзначыў, што “ўсё цячэ, усё мяняецца...”. А ў наш час трэба яшчэ дадаць: “...і чым далей, тым усё больш імкліва і непазбежна”.

На першы погляд усё як і раней, як мае быць — рэкі цякуць, лес шуміць, птушкі лётаюць. Але з’яўляюцца пэўныя людзі і пачынаюць разважаць: “Не бывае жывых рэк з атручанай вадой, гэта не сапраўдны лес, калі адны сонны радамі стаяць, птушкі — гэта не толькі вароны на сметніках ды вераб’і і галубы ў падваротнях”.

Людзей, якіх турбуе далейшы лёс навакольнага асяроддзя, становіцца ўсё больш і больш, таму што гэта нармальны светопогляд сучаснага разумнага чалавека.

Стварэнне грамадскай арганізацыі “Ахова птушак Беларусі” — вынік намаганняў менавіта такіх людзей. Хочацца спадзявацца, што і надалей высакароднасць мэт і шчырасць намаганняў тых, хто ўжо прыйшоў у арганізацыю і яшчэ прыйдзе, створаць добрае імя таварыству,

будуць садзейнічаць яднанню, а таксама сяброўству і супрацоўніцтву з аўтарытэтнымі аіччыннымі і замежнымі прыродаахоўчымі арганізацыямі і таварыствамі.

Зразумела, што немагчыма адразу вырашыць усе экалагічныя праблемы, якія паўстаюць. Раз і назаўсёды выратаваць усіх птушак, якім пагражае небяспека. Але людзі павінны рабіць самі і дапамагаць усвядоміць тым, хто яшчэ не задумаўся над праблемай суіснавання чалавека і прыроды. Ад светапогляду кожнага залежыць багацце і разнастайнасць жывёльнага свету заўтрашняга дня, будучыні нашай краіны — Беларусі.

Вось ужо некалькі гадоў (а дакладней з 2000 года) на Беларусі праводзіцца кампанія, якая з’яўляецца традыцыйнай — “Птушка года”. Птушкай 2005 года па рашэнні арнітолагаў рэспубліканскай грамадскай арганізацыі стала барадатая няясць (іншыя назвы: шэрая сава ды барадатая кугаўка). У мінулым годзе гэта ганаровае званне мела гарадская ластаўка, яшчэ раней да яго спрычыняліся дамавы верабей, івалга, белая сітаўка і бусел.

Мэта гэтых акцый — прыцягнуць увагу насельніцтва да птушак, якія з’яўляюцца неад’емнай часткай навакольнага асяроддзя. Усім ім пагражае агульная бяда, бо з-за неспрыяльных умоў існавання папуляцыі пэўных відаў маюць тэндэнцыю да змяншэння.

Падчас кампаніі “Птушка года” даследчыкі збіраюцца падзяліцца з усімі жадаючымі цікавай пазнавальнай інфармацыяй пра прыроду, а дакладней, пра яе крылатых прадстаўнікоў. Як нам стала вядома, плануецца правесці шэраг выставак, семінараў, конкурсаў на лепшы малюнак і фотаздымак.

Для цікавых і аматараў адпачынку на прыродзе можа спатрэбіцца апісанне барадатай няясці. Усяк бывае, раптам патрапіцца на вочы прыгожая незвычайная птушка, у якой вы пазнаеце рэдкасны від.

Барадатая няясць з’яўляецца вельмі буйной савой з даўжынёй цела да 80 сантыметраў і размахам крылаў каля 1, 5 метра. Апярэннае яе шаравата-бурае або дымчата-шэрае з частымі цёмнымі падоўжанымі і папярэчнымі стракацінамі, надхвосце рудое. Тва-

чалавеку), яны надзвычай клапатлівыя бацькі. Самец ахоўвае тэрыторыю і здабывае для самкі ежу, пакуль тая выседжае яйкі. Калі з’яўляюцца птушаняты, ролі бацькоў крышачку мяняюцца. У перыяд выкармлівання птушанят самец, у асноўным, толькі палое, прычым робіць гэта не толькі ўвечары і ноччу, але і днём. Часам пошукавы палёт змяняецца на

драпежнікі, спецыялізаванасць якіх — паляванне на мышэй, колькасць гэтага віду соў залежыць ад наяўнасці кармавой базы. У неўраджайны на грызуноў год многія пары ўвогуле могуць не адкладваць яек, быццам бы разумеюць, што не будзе чым пракарміць маладое пакаленне.

Барадатая няясць з 1981 года занесена ў Чырвоную кнігу Бела-

равы дыск няясці светлы з цёмнымі канцэнтрычнымі кругамі, пасярэдзіне падзелены белым апярэннем, якое нагадвае літару “Х”. Радужына вачэй яркажоўтая, дзюба таксама жоўтага колеру. Пад дзюбай і вачыма ў птушкі знаходзяцца цёмныя плямы, з-за якіх яна і атрымала сваю назву. Лапы барадатай няясці густа апяраны да кіпцюроў, светла- або цёмна-шэрыя, з цёмнымі крапінамі, а самі кіпцюры буравата-шэрыя.

Ёсць у гэтай птушкі і некаторыя асаблівасці. Напрыклад, яна здольная паварочваць галаву на 270 градусаў і рэгуляваць тэмпературу свайго цела. Лічыцца, што няясць можа пражыць больш як сорак гадоў.

Адзіны недахоп — яна вельмі рэдкі гнездавальны від. На працягу XX стагоддзя ў межах Беларусі колькасць барадатай няясці рэзка скарацілася і працягвае скарачацца, утварыліся мясцовыя ізаляваныя папуляцыі. Усяму гэтаму “спрыяе” гаспадарчае асваенне зямель, скарачэнне плошчы старых лясцоў (так званы “чалавечы” фактар), змяншэнне кармавой базы і колькасці буйных птушак, якія, так бы мовіць, з’яўляюцца “пастаўшчыкамі зыглы” (гніздуецца няясць, у асноўным, у старых гнёздах буйных драпежнікаў, чорнага бусла, крумкача).

Вышынна знаходжанне гнязда (дыяметрам да аднаго метра) над зямлёй вялікай ролі не адыгрывае, яна можа вагацца ад чатырох да пятнаццаці метраў, а вось перавага надаецца гнёздам у развітых ствалоў ці на галінах каля самага ствала. Не грэбуе барадатая няясць пры гнездванні і высокімі пнямі з часткова разбуранай сарцавінай. На адным і тым жа месцы яна можа выводзіць і вырошчваць сваіх птушанят па некалькі год запар.

Сярод месцаў пражывання барадатай няясці: старыя забалоцаныя ялова-альховыя і ялова-асновыя лясы, лясістыя астравы сярод балот. А ў пазагнездавы перыяд — старыя змешаныя лясы па ўскрайках балот, зарастаючых высечак і рачных поймаў.

Да гнездвання барадатая няясць прыступае ў канцы сакавіка — пачатку красавіка, адкладваючы да пяці яек. Ёсць у гэтых птушак адна вельмі добрая рыса (якой часам не стае самаму “разумнаму” стварэнню прыроды —

падпільноўванне. Пры гэтым птушка ўсаджаецца на кочку ці пень, прыслухоўваючыся да шорахаў і аглядаючы мясцовасць. Ахова ж гнязда цалкам ускладваецца на “маладую маці”.

Пры назіранні за птушкай трэба быць вельмі асцярожнымі, бо з усіх відаў соў барадатая няясць паводзіць сябе надзвычай агрэсіўна, раўніва абараняе сваіх птушанят. Пры набліжэнні каго-небудзь (чалавека або звера) падчас за дзсяткі метраў да гнязда, самка, нягледзячы на памеры парушальніка спакою, смела кідаецца ў атаку і б’е кіпцюрамі. На яе ўзбуджаныя крыкі прылятае самец і далучаецца да абароны. Як правіла, ведаючы гэта, ніводзін звер не рызыкне разрабаваць гняздо барадатай няясці.

Узгадваючы рэкламу па тэлебачанні пра драпежных птушак і забарону палявання на іх, трэба адзначыць, што ў гэтым плане няясць не з’яўляюцца выключэннем.

З усіх соў барадатая няясць прыносіць найбольшую карысць, бо прыкладна за шэсць месяцаў цёплага перыяду яна здольная злавіць каля сямісот мышэй і палёвак. Але, як і іншыя

Яе здабыча забаронена, а асобныя месцы пражывання ахоўваюцца ў заказніках і запаведніках. Па розных далзеных колькасць птушак на Беларусі розніцца ад пяцідзсяткі да ста пар (што вельмі мала).

Такое становішча вымагае прыняцця неадкладных мер аховы, якія ўключаюць: вывучэнне экалогіі і пашырэння віду, рэгулярны ўлік колькасці птушак, выяўленне і строгаю ахову ўсіх месцаў пражывання. Таксама трэба ствараць заказнікі і будаваць у лясках штучныя гняздоўі для прываблення буйных драпежных птушак.

Добрым прыкладам у гэтым кірунку з’яўляецца праца і прапаганда аховы навакольнага асяроддзя, у тым ліку птушак, рэспубліканскай грамадскай арганізацыі “Ахова птушак Беларусі”. А намаганні тут трэба агульныя, не адзінкавымі арганізацыямі ды суполкамі ратаваць нашу прыроду, а ўсім грамадствам, каб захаваць і пакінуць для нашых нашчадкаў хаця бы тое, што маем на сённяшні час.

Віктар КАВАЛЁЎ
Фота забяспечана аўтарам

Этна-трыо “Троіца”: сем— лічба шчаслівая!

Музыкам “Этна-трыо “Троіца” і іх лідэру Івану Кірчуку добра вядома, чым можна зарабіць аўтарытэт у слухачоў і спецыялістаў. Для гэтага патрэбны бясконцыя рэпетыцыі, далёкія гастрольныя паездкі, гучныя канцэртныя праграмы, арыгінальныя працы ў грамзапісе, карацей, тое, што называецца ўкладам у нацыянальную культуру. Усе гэтыя складнікі поспеху і прызнання ёсць у музыкаў “Этна-трыо “Троіца”, якія перад Новым годам адзначылі сямігадовы юбілей гурта. Лічыцца, што лічба сем прыносіць удачу. Але да гэтага быў 1996 год, калі музыканты Іван Кірчук, Зміцер Лук’янчык і Віталь Шкілёнак упершыню выйшлі на сцэну, абвясціўшы свету пра стварэнне этна-фолк-гурта “Троіца”. Рэпертуар новага для беларускай музычнай сцэны калектыву складалі world-music-апрацоўкі беларускіх народных песень, сабраныя Іванам Кірчуком падчас шматлікіх фальклорных экспедыцый, калі ён працаваў у вучылішчы мастацтваў на аддзяленні фалькларыстыкі. Вялікі поспех “Троіцу” чакаў на рок-фэстывалі “Песні канца XX стагоддзя”, які адбыўся ў 1997 годзе ў Санкт-Пецярбургу, а таксама, падчас канцэрта на Чырвонай плошчы, які прайшоў у рамках святкавання 850-годдзя Масквы. Пасля былі вельмі паспяховыя гастролі “Троіцы” ў Галандыі, падпісанне кантракта з вядомай еўрапейскай фірмай гуказапісу “PAN Records” на выданне некалькіх альбомаў гурта. На гэтай жа фірме ў 1998 годзе выходзіць аднайменны сольны дыск “Троіцы” — першы ў дыскаграфіі калектыву. Шматлікія гастрольныя паездкі беларускага фолк-гурта ў Аўстрыю, Венгрыю, Германію, Партугалію, Польшчу, Харватыю, Славенію зрабілі яго вядомым па ўсёй Еўропе, садзейнічалі прызнанню калектыву як сапраўднага носьбіта традыцый беларускага фальклора. На жаль, у гэтым жа годзе ў гурце адбыўся раскол і Івану Кірчуку давялося зноў збіраць музыкаў “пад свае сцягі”: на гэты прызыў адгукнуліся Юрый Дзмітрыеў (гітара) і Юрый Паўлоўскі (ударныя, перкусія). Так з’явіўся новы калектыв, які прыняў і трохі іншую назву — “Этна-трыо “Троіца”. Гэтым складам гурт запісаў некалькі альбомаў, паспяхова прыняў удзел у запісе дыска-прывячэння гурту “Dereche Mode”. Не так даўно быў перавыдадзены унікальны альбом з запісамі народных песень у выкананні Івана Кірчука “Спадчына загінуўшых вёсак”, які пабачыў свет у Галандыі. І вось да свайго сімвалічнага юбілею быў запісаны і выдадзены дыск з назвай “Сем”. Пра гэтую навінку мы просім распавесці Івана Кірчука — лідэра “Этна-трыо “Троіца”.

— Спалдар Кірчук, не так даўно вы прадставілі беларускім слухачам свой новы альбом “Сем”. Чаму ён атрымаў такую назву?

— “Сем” — лічба сімвалічная: сем нот, сем “дзюрэк” у галаве, сем колераў вясёлкі... Ды і мы адзначылі сем год “Этна-трыо “Троіца”, якая шмат зрабіла для пуплярызаванні беларускага фальклору ў Еўропе.

— “Сем” — наш чацвёрты па ліку альбом, але першы які запісаны і выдаецца на радзіме. Запісы папярэдніх дыскаў былі здзейснены ў Галандыі.

Дыск цікавы тым, што на ім запісана шмат экзатычных музычных інструментаў: бамбукавы ксілафон, афрыканская джамба, якія мы не маем магчымасці вазіць на запіс за мяжу. Таму альбом “Сем” атрымаўся, на наш погляд, цікавым і самабытным. Да таго ж, да кожнай з сямі песень мы падбіралі адпаведныя народныя замовы.

— Вядома, што музыкі “Этна-трыо “Троіца” запісалі музыку да мастацкага фільма. Што гэта была за праца?

— Так, мы запісалі саунд-трэк да дзіцячай стужкі “Маленькія ўцекачы”. У нас было жаданне ажыццявіць нешта падобнае, каб пра “Этна-трыо “Троіца” больш даведаліся ў Беларусі. Новай для нас працы мы аддалі шмат часу і засталіся задаволеныя супрацоўніцтвам з кінастудыяй “Беларусьфільм”. У гэтым фільме я сам выконваю эпизодычную ролю дзеда, які вырастоўвае дзяцей... Думаю, што ў студзені адбудзецца прэм’ера гэтай стужкі.

— Іван, на вашым сталі ляжыць новая кніжка. Яна служыць вам і студэнтам, якім вы выкладаеце, наву-

чальным дапаможнікам. Некалькі слоў пра гэтае выданне.

— У выдавецтве “Беларуская энцыклапедыя” пабачыла свет выданне, якое з’яўляецца вынікам маёй дваццацігадовай даследчыцкай дзейнасці — кніга “Тэатралізаваныя школьныя святы”, якую я напісаў у сааўтарстве з вядомым навукоўцам Алесем Лозкам. У кнізе сабраны рэканструкцыі народных святаў і абрадаў беларусаў: тэксты і ноты калядак, купалля, жніва, ёсць раздзел, прысвечаны батлейцы.

Бо акрамя “Этна-трыо “Троіца”, я працую старшым выкладчыкам у Беларускай дзяржаўнай педагагічнай універсітэце імя Максіма Танка, дзе выкладаю на кафедры этналогіі і фалькларыстыкі. Новая кніжка вельмі зручная і для мяне як выкладчыка і для маіх студэнтаў. Цяпер нам непатрэбна ніякіх канспектаў —

прачытаў раздзел, можна распачынаць рэпетыцыі народнага свята ці абрада. А такія рэканструкцыі мы ставім кожны семестр.

— Якія гастрольныя паездкі гэтага года найбольш запомніліся музыкантам “Этна-трыо “Троіца”?

— Адзначу наш паспяховы ўдзел у летнім этна-фэстывалі ў Эстоніі. Разам з намі ў ім бралі ўдзел выканаўцы з Англіі, ЗША, Швецыі, Нарвегіі, было шмат эстонскіх калектываў. На гэтым фэсце мы выступілі мінулай зімой і нас запрасілі на летні фэстываль, на якім нас чакаў поспех і запрашэнне на наступны год. Да таго ж, на гэтым музычным свяце удалося рэалізаваць не адну сотню нашых дыскаў. А гэта, згадзіцеся, вялікая дапамога для далейшага творчага развіцця “Этна-трыо “Троіца”.

Гутарыў Анатоль МЯЛЬГУЙ
Фота забяспечана аўтарам і С. Б.

“Хто-небудзь заўсёды глядзіць з-за твайго пляча, як ты пішаш. Маці. Настаўнік. Шэкспір. Бог”, — заўважыў англійскі пісьменнік Марцін Эміс. Яго суайчыннік паэт Томас Стэрнс Эліот вырашыў, што не пашкодзіць і самому прыгледзецца да таго, як і што пішаш. Яму належыць паняцце ІМПЕРСАНАЛЬНАСЦІ — каментарыя да ўласнай творчасці, разумення яе задач. Згадзіцеся, цікава паглядзець разам з пісьменнікам на яго творчасць менавіта з такога боку. Зыходзячы з гэтага, прапаную нашым літаратарам, якія маюць жаданне па магчымасці аб’ектыўна, самакрытычна і адкрыта пагаварыць пра свае творы, стаць ІМПЕРСАНАМІ. І, магчыма, некалі з’явіцца анекдот, які будзе пачынацца так: “Сустрэліся неяк крытык і самакрытык...”

Наталія Якавенка

Марыя ШАМЯКІНА — вясёлая дзяўчына са змрочнай творчасцю. Нядаўна ў часопісе “Малодосць” была надрукавана яе апавесць жахаў “Вязень пясочнага гадзінніка”, а Марыяна пазія падобная да графікі, дзе ёсць два колеры — белы і чорны. Чорны розных адценняў...

— Маша, адзін з тваіх вершаў так і называецца: “Адценні чорнага”. Любімы колер? Ён дамінуе ў тваёй творчасці — навошта так прэтэнцыёзна?

— Калі б я выбрала адценні любога іншага колеру, гэта было б не прэтэнцыёзна, але банальна. Галоўнае, што “чарната” не адпавядае майму характару і маім эстэтычным установам. Чорны — гэта не толькі цёмра і жах, ён мае

Імперсона

Чорны колер мае адценні

многа адценняў. Чорны — колер начнога неба. Не трэба таксама забывацца, што чорны — гэта лепшы фон для белага.

Дарэчы, я вельмі люблю выяўленчае мастацтва, хаця сама маляваць зусім не ўмею, люблю графіку. Мой любімы мастак — англійскі графік Обры Бёрслі, а з тых мастакоў, якія выкарыстоўваюць розныя колеры, падабаецца Марыс Этэр, творчасць якога можна вытлумачыць толькі матэматычна. У яго няяркія фарбы, а я люблю стрыманасць колераў.

— Цяга да чорнага праяўляецца ў цябе і ў выбары пражаных жанраў і сюжэтаў. Я маю на ўвазе ў першую чаргу апавесць для начнога чытання “Вязень пясочнага гадзінніка”.

— Я не думаю, што ўсе тэмы творчасці вычарпаны: у кожнага жанру і ў кожнай тэме вялікая будучыня. І я не думаю, што пра каханне ўжо ўсё сказана, але мне не дасталося такога таленту, каб пра яго пісаць. У мяне няма ніводнага радка на гэту тэму, ні ў вершах, ні ў прозе. А нопог (хорар) лічыцца адным з самых нізкіх жанраў: звычайна літаратуразнаўцы ставяць побач жахі і парнаграфію. На маю думку, так адбываецца з-за таго, што яшчэ не распапанана эстэтыка “хорару” — эстэтыка цемры, жахаў, таго, што нас палохае. Яна аднастайная, таму другародных аўтараў гэтага жанру немагчыма адрозніць аднаго ад другога. У іх абсалютна аднолькавыя стыль, яны часта карыстаюцца аднымі і тымі ж прыёмамі, ствараюць адны і тыя ж псіхалагічныя карціны і характары персанажаў.

Я мару распрацаваць сапраўдную эстэтыку “хора”, хаця б у межах Беларусі, адшукаць новыя сродкі, прыёмы, вобразы, стыль, не падобны да стылю іншых аўтараў.

— Ну і што, атрымліваецца?
— Я пачатковец, таму мару, як лепшы, а трымаюцца, як заўсёды ў пачаткоўца. Веру, што вялікія планы і неверагодныя мары заўсёды здзяйснююцца, але, як я бачу на ўласным прыкладзе, здзяйснююцца

ца яны не адразу. Я пастаянна знаходжу ў сябе значныя стылістычныя недахопы, хаця марыла менавіта пра тое, каб стварыць прыгожы і вышпалёны стыль. Адшукала ў сябе і памылкі такога кшталту: у адным з эпизодаў пад нагамі галоўнага героя “хрумсіць цэментная крышанка”. На самай справе цэмент — гэта першапачатковае рэчыва, да яго дадаюць ваду і пясок. Я гэта ведала, таму пад нагамі галоўнага героя, зразумела, хрумсіла крышанка цэментнага раствору. Але, відаць, калі гаворыць мая муза, логіка адпачывае.

— У адным з тваіх вершаў ёсць такі радок: “То зоры, што завязлі ў дрыгве”. Неардынарна-змрочна. Як наразіўся такі вобраз?

— Шчыра кажучы, не помню, але думаю, што выпадкова. Памойму, гэты вобраз дапамагае стварыць пэўную атмасферу, бо ў лірычнага героя нават зоры глядзяць з дрыгвы. Безумоўна, вобраз песімістычны, хаця сама я аптымістка. Гэта мае ўяўленне пра песімізм.

— Лімаўская падборка тваіх вершаў называецца “Патаемны Мінск”. Што таёмнага ты бачыш у нашым горадзе?

— Гэта тое, як ён пастаянна змяняецца ў залежнасці ад асвятлення. Мне вельмі падабаецца начная падсветка многіх будынкаў, але часта яна стварае палюючае, інфернальнае ўражанне, асабліва калі яна фіялетавая ці белая.

— Зноў жахі?

— Так, нават тая падборка пачынаецца вершам “Могілкам будаўнічай тэхнікі ў прамзоне Шабаны”. Я не ўстрымалася і, апяваючы Мінск, усё роўна схілілася да змрочнага.

— Засталася ў сваім рэпертуары?

— Канечне. Увогуле, мяне вельмі ўражваюць індустрыяльныя краявіды, тыя ж могілкі ў Шабанах, або завод Другхармет у пасёлку Гатава. А сапраўдныя могілкі я не люблю, мяне яны не вабяць — гэта было б банальна. У індустрыяльных могілках я бачу прывабнасці індустрыяльнага дэкадансу...

Вы ведаеце, што часам калі спыніць імгненне, яно можа набыць форму хайку(хоку)? Асабліва дасканала гэта ўмеюць рабіць японскія паэты — хайдзіны.

Беларускія літаратары таксама імкнуцца фіксаваць імгненныя праявы жыцця ў межах трохрадкоўяў, заснаваных на чаргаванні складоў па схеме 5-7-5. Некаторым гэта добра ўдаецца, але большасць толькі аўтаматычна пераймаюць форму, пакідаючы ўбаку сутнасць. Такія паэты — хайкеры.

АКЦЭНТ

Асцярожна, хайкеры!

МЫЛЬНЫЯ бурбалкі

Гэта хоку Басё ў перакладзе Веры Маркавай (яе пераклады былі прызнаныя лепшымі і ўганараваныя медалём у Японіі). Зараз тое, што стварыў Сіўчыкаў:

Мятлікаў палёт абуджае паляну ў сонечных промнях.

І яшчэ:

Цветы увялі. Сыллюцца, падаюць семена. Как будто слёзы.

Збуцвелі кветкі. Ападае насенне, нібыта слёзы.

Супадзенне? Наўрад ці! Вось, аказваецца, што бывае, калі начытаешся японскай класікі. І з якім падтэкстам пасля гэтага гучыць хайку-прызнанне:

У творы чужым угледзеў сваю думку — прыкра і ўсцешна.

Сапраўды прыкра... Аднак тут ёсць рацыянальнае зерне, або нават мудрасць: пры крадзяжы думак у сучаснікаў можна нарывацца на абвінавачанне ў плагіяце, таму, каб здавацца таленавітым і эрудзіраваным, лепш красці ў класікаў, асабліва чужых.

Беларуская паэзія “на японскі манер”, хоць і мае сапраўды выдатныя хоку, не можа быць да канца дасканалай па раней адзначаных моўных ды, мабыць, і ментальных прычынах. Мы губляем то ў змесце, то ў форме — што лепш вырашаць нашым хайдзінам і хайкерам. А для роздзума прапаную глыбокае па змесце і няправільнае па форме (адразу падказваю — у другім радку на адзін склад больш, чым патрабуецца) хоку айчыннага класіка:

У будучыню ды на раскрышаных крылах? — смяецца слімак.

Максім Танк.

Наталля ЯКАВЕНКА

Малюнак Віталія ЯНУШЭЎСКАГА

Замест ранейшай рубрыкі «У полі зроку Наталлі Дзянісавой» прапануецца «Акцэнт» Наталлі Якавенкі. Пры гэтым акцэнтэе чытацкую ўвагу на пэўных літаратурных з’явах адна і тая ж асоба.

Сёння болей на гадзіну спацьмем — пераход на зімні час!
Уладзімір Сіўчыкаў.

Дарэчы, зманлівая лёгкасць і прастата стварэння хоку спакусіла нават прэзаікаў, напрыклад, *Уладзіміра Арлова* або *Максіма Клімковіча* (зб. “Круглы год”). Ну а прафесійныя майстры паэтычнага слова працуюць з пераменным поспехам. Дапусцім, разам з вобразна-сімвалічным вершам *Адама Глобуса* ў яго ёсць твор, які за схемай 5-7-5 не змяшчае дастаткова глыбокага зместу:

Рукі кабеты над дзіцячай калыскаю, чалавечы свет.

Гартаю кнігу, не чытаю, а гляджу рэпрадукцыі.

Даволі часта беларускія паэты пры стварэнні класічнай японскай формы верша не бяруць пад увагу важнасць і першаснасць сутнасці, а не знешнасці, тым больш падманлівай. Часам пры чытанні твораў, якія выйшлі з-пад пяра не надта сумленных аўтараў — хайкераў, здаецца (і небеспастаўна), што ў фанатычным падпарадкаванні прыწყпу “адлюстравання жыцця” яны могуць укласці ў вершаваную форму ўсё без разбору і нават у чыстцы зубоў ці наведванні грамадскай прыбыральні ўбачаць высокую паэзію і глыбока філасофскі сэнс. А ў некага, відаць, бывае, як у згаданага раней *У.Сіўчыкава*:

Чытаю Басё, Такубоку — пішуцца Танка і хоку.

Проста і ясна. А як лёгка! Пасля застаецца толькі разводзіць рукамі, калі сярод падобных твораў з’яўляюцца даволі якасныя... копіі лірыкі таго ж Басё. Паверце, прыкладаў больш, чым трэба! Мяркуйце самі:

Бабочки полет Будит тихую поляну В солнечных лучах.

шчырасці і прастаты. Дарэчы, беларуская паэзія “на японскі манер” змяшчае ў сабе і рамантызм і рэалізм.

У лобым выпадку, сапраўднае хоку — адлюстраванне шматаблічнага свету праз дробныя дэталі чалавечага жыцця і ўсяго, што яго акаляе. Праўда якім жа павінна быць майстэрства паэта, каб у межах семнаццаці складоў стварыць непаўторную карціну існавання!

Аднак вернемся да нашай літаратуры. Калі адкінуць адзінкавыя і разрозненыя публікацыі беларускіх хайкераў, то асноўнымі набыткамі “ў стылі хайку” з’яўляюцца: зборнік хоку беларускіх паэтаў “Круглы год” (1996); кніга хоку і танка *Уладзіміра Сіўчыкава* “Высакосны год” (2004). Мімаходзь не магу ўтрымацца ад наступнай заўвагі: пры перайманні не пашкодзіла б пэўная доля арыгінальнасці — настольная кніга кожнага японскага хайдзіна, у якой сабраныя абавязковыя для напісання хайку словы з тлумачэннямі і прыкладамі іх выкарыстання, называецца... “Круглы год”. Супадзенне? Магчыма... А што сп. Сіўчыкаў? У яго творчасці ўвогуле шмат супадзенняў з узорами японскай класікі, але пра гэта пасля.

Давайце паглядзім, як можна спыніць імгненне па-беларуску:

Па лесвіцы збег ліст у абдымках ветру, насустрач зіме.

Уладзімір Сцяпан

Акрамя строга захаванай формы тут ёсць больш значнае — тонка перададзенае назіранне, празрыстая “замалёўка з прыроды” — паветрана-лёгка адбітак адначасова штотдзённага і вечнага. На жаль, так атрымліваецца не заўсёды.

Уяўная лёгкасць напісання хоку прывяла да недаравальнай вульгарызаванасці яго ў беларускай літаратуры, калі для паэтаў галоўнае падагнаць свае думкі пад вонкавы стандарт. Мабыць, надоўга, калі не назаўсёды, асабіста для мяне яркім прыкладам смешна-непрыстойнай, вульгарнай стандартызаванасці застаецца наступны твор:

Ля кніжнай шафы разбіраю паперы, раптам — верш Басё.

Міраслаў Шайбак.

Спачатку варта разабрацца, што за з’ява — верш Басё. Гэта вонкава (і толькі вонкава!) простая трохрадковая паэтычная форма з вышэйназванай колькасцю складоў — адзін з асноўных відаў японскага верша, народжаны 700 гадоў назад. Большасць японскіх слоў маюць два ці тры склады. У фразях гэтыя кароткія словы ствараюць пяціскладовыя або сяміскладовыя спалучэнні, якія робяць дасканалай рытмічную структуру твора — надаюць адметную мілагучнасць, прыцягальную мелодыю. Адрозніваюць, што беларуская мова мае даўжэйшыя і шматзначныя словы, таму ў нас хоку практычна губляе сваю традыцыйную рытмічную структуру. Акрамя таго, у японскай паэзіі вялікую ролю адыгрывае мелодычны бок верша, асаблівую прыгажосць якому надае разнастайнае гучанне галосных. Беларускаямоўныя галосныя гучаць інакш.

Хайку (хоку) пабудавана на супрацьпастаўленні дзвюх якіх-небудзь з’яў (традыцыйна гэта “замалёўкі з прыроды”, апісанні прыроды), якія ўзаемадзейнічаюць, што дазваляе дасягнуць максімальнага паглыблення і пашырэння сэнсу ў мініяцюрнай форме. Славы сярэднявечны майстар хайку, класік японскай паэзіі Мацуа Басё сцвярджаў, што каб пісаць такія вершы, неабходна імкнуцца да натуральнасці, шчырасці пачуццяў і празрыстасці, лёгкасці выражэння, а таксама валодаць асаблівым светаўспрыманнем: бачыць светла-сумную чароўнасць існавання і адзіноты, мець дар тонкага спасціжэння патаемнай сутнасці рэчаў і з’яў. Яшчэ ў творах не павінна быць ніякай рацыянальнасці — Басё быў рамантыкам. Між іншым, японскі паэт пазнейшага часу, аўтар шэрагу віртуозных хайку, якія належаць да рэалістычнай плыні ў развіцці гэтага паэтычнага жанру, Масаока Сікі абвясціў асновай творчасці прыწყпу “адлюстравання жыцця” і таксама патрабаваў

Прысесці на хвіліну-другую перад доўгай дарогай — даўня і добрая традыцыя. Мы выпраўляемца ў новую літаратурную вандроўку, дзе будуць свае здабыткі і, магчыма, страты, радасці і перажыванні. Таму варта на момант спыніцца, аглянуцца назад, каб набачыць вынікі пройдзенага і падумаць пра будучыя шляхі-дарогі. З гэтай мэтай мы прапануем:

**АПЫТАННЕ ГАЗЕТЫ
“ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА”**

Да нядаўняга часу пісьменнік (тут — “прафесійны літаратар”) сплываў свой доўг чалавецтву праз добрасумленнае выкананне абавязкаў “інжынера чалавечых душ”. Сёння ў азначанай “якасці” ён грамадству відавочна... не тое што не патрэбны, але нецікавы.

Ніводзін з літаратараў не мае шанцу ўнікнуць таго асобаснага і адначасова прафесійнага выбару, якім, па сутнасці, і з’яўляецца сёння **славесная творчасць**: рухацца следам за жыццём ці **насустрэч** (насуперак) яму? далучыцца да тых, хто складае эпосе гімнічныя песні, ці да тых, хто выштукоўвае

для яе з’едлівыя эпітафіі?

Згаданы **выбар** урэчаўляецца ў літаратуры, што паўстае з сапраўднай жыццятворчасці. Тыя, для каго літаратура адбылася як жыццё, і тыя, для каго жыццё роўнае літаратуры, магчыма, блукаюць “у трох соснах”, а ўсё ж не дагукаюцца адно аднаго.

Дык дзе мы ёсць і чым мы ёсць, шаноўныя “літчалавекі”?

Бадай, толькі пасля шчырых адказаў на гэтыя пытанні можа “адкрыцца”, ці БУДЗЕМ мы...

Адзел крытыкі “ЛіМа” з нецярплівацю чакае вашых, шаноўнае спадарства, роздумаў-водгукаў, якія можна дасылаць у рэдакцыю, што месціцца па адрасе: 220005, г. Мінск, вул. Захарова, 19.

Кніга “ЖУРФАК” прысвечана 60-гадоваму шляху станаўлення і развіцця факультэта журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Змест яе складаюць тры раздзелы: “Гэта наша з табой біяграфія”, “Родам з журфака”, “...І няспынны навуковы пошук”. У іх друкуюцца артыкулы дэкана Васіля Вераб’ева пра родны факультэт, а таксама матэрыялы загадчыкаў кафедр, выкладчыкаў, фотаздымкі з жыцця факультэта.

У зборніку ўпершыню падаецца ўказальнік імянаў 5858 выпускнікоў, назаўжды “прапісаных” на журфаку БДУ, а таксама інфармацыя пра абарону кандыдацкіх і доктарскіх дысертацый. Абодва паймённых летапісы складзены паводле архіўных звестак. А каталог навуковых прац, змешчаны ў кнізе, адлюстроўвае няспынны даследчы пошук выкладчыцкага калектыву.

Гісторыя і не толькі

Ірына Багдановіч

“У гэтай кнізе ўжо ўсё гісторыя. Даўня і нядаўня” — чытаем у пасляслоўі новага зборніка вершаў Ірыны Багдановіч “Сармацкі альбом”. Сама назва і вокладка гавораць пра тое, што аўтарка запрашае чытача вярнуцца назад — на некалькі крокаў і на некалькі стагоддзяў.

Кніга мае тры раздзелы: “Плошча Незалежнасці”, “Albi Patria” і “Con amore”. (Між іншым, хацелася б адзначыць, што тут нямала лацінскіх выразаў без перакладаў, але ж зборнік, пэўна, разлічаны на шырокага чытача, а не на знаўцаў лаціны).

Па змесце вершы, прадстаўленыя ў кнізе, трох тэматы: грамадзянскія, гістарычныя, інтымныя.

Тэма радзімы, патрыятызму, любові да Айчыны наколькі

ўдзячная ў паэзіі, настолькі і небяспечная. Вельмі многа ўжо пра гэта напісана, вельмі цяжка пазбегнуць дзяжурных слоў. Хрэстаматычныя радкі паэта савецкіх часоў Міхаіла Кульчыцкага “Я б запрэціў декретами Совнаркома писать о Родине бездарные стихи!” някеспка было б памятаць кожнаму, хто бярэцца за гэтую тэму. На шчасце, у “Самарскім альбоме” няма вершаў пра радзіму, якім поўнасію адпавядала б гэтая фраза. Але толькі таму, што паэтку часткова вырастоўвае інтанацыя чалавека, які па-сапраўднаму любіць. Аднак для паэзіі гэтага мала, бо яна павінна пераконваць арыгінальнай думкай, спосабам выражэння, новай метафарай, экспрэсіяй. У зборніку шмат грамадзянскіх вершаў — усе яны ад сэрца, ад душы, але па якасці, па навізне і па асабіста перажытым яны, на жаль, уражаюць мала. Увесь час збіваючыся на публіцыстыку, на банальнасці, а, значыць, на трафарэт, паэтка як бы “топіць” нават добрыя радкі:

*Нашчадак вас прымусіць сам
Сказаць, чаму вы прадавалі*

*Наш край усходнім
гандлярам,
А свой пасаг не збудавалі?*

Хоць ты пастаў “Янка Купала” пад гэтымі словамі.

Вершаў на гістарычную тэму няшмат. Шкада, што яны выконваюць толькі пазнаваўчую функцыю: не шмат хто ведае пра магільёўскую пліту XVII ст. з эпітафіяй, альбо як выглядае магільёўская кафля XVIII ст. ці сармацкая пячатка. Аўтарка імкнецца апаэтызаваць гісторыю, удыхнуць у яе новае жыццё, а атрымліваецца, на жаль, толькі апісанне прадметаў:

*Вось артыкул, спісаны
лацінкай старадаўняй.
На ім сургуч
з пячаткаю прывабнай:
Два сэрцы злучаныя
ланцужком так файна
І на замок замкнёны
ўнізе зграбна.*

Былі б хоць якія мастацкія сродкі, дык і гэтага бракуе не толькі вышэйзгаданым вершам, але і ўсёй кнізе.

Увогуле ў літаратуры (як, магчыма, і ў мастацтве ў цэлым)

творы можна падзяліць на самадастатковыя і абслугоўваючыя. Самадастатковым стае энергетыкі, глыбіні і навізны думкі, каб існаваць самастойна. Абслугоўваючыя — падробкі, перайманні, “наследаванні”, якія “абслугоўваюць” нейкі прадмет ці асобу (як многія альбомныя творы), ці сваю першакрыніцу. Напрыклад, “Пагоня” М. Багдановіча — самадастатковы твор, а ўсе астатнія “пагоні”, якія панесліся ўслед — абслугоўваючыя творы (“абслугоўваюць” верш Багдановіча, без якога наўрад ці яны існавалі б наогул, тым больш у такім мностве).

Што тычыцца гістарычных вершаў Ірыны Багдановіч, то ім не стае моцы. Вось і атрымліваецца: ёсць кафля, пліта, а вершы проста апісваюць — “сłużаць” ім.

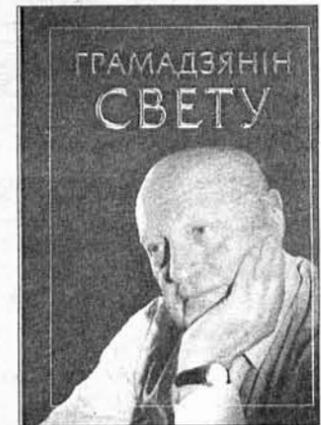
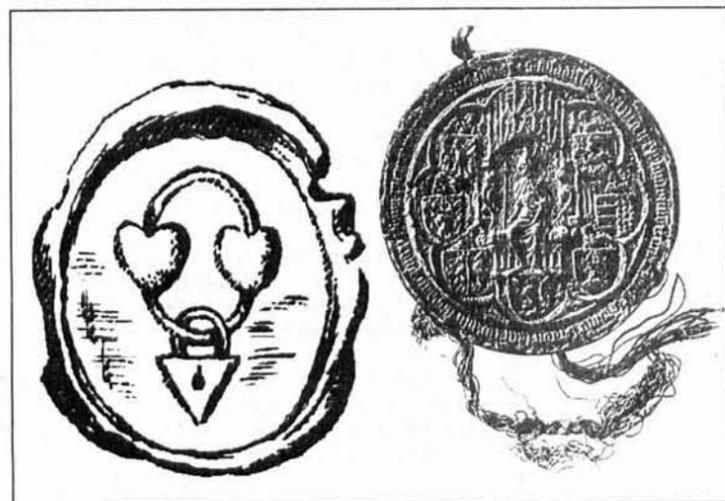
Найбольш удалыя, кранальныя, прачулыя ў зборніку творы пра каханне.

Атрымліваецца так, пэўна, таму, што каханне, радасна ці нешчасліва перажытае чалавекам, дае і шанц на непаўторнасць.

*А потым
Мы плылі шагалаўскімі
нябёсамі,
Шчаслівыя гэтак бязмерна,
Спасцігаючы вечныя ісіцыны
ўласнымі лёсамі:
Vita brevis,
Amor aeternus,
Patria aeterna.*

Апошнія словы (“Жыццё кароткае, Каханне вечнае, Радзіма вечная”) — нібы лейтматыў усёй кнігі “Сармацкі альбом”. Яны актуальныя як шмат стагоддзяў назад, так і ў найноўшыя часы.

Наталія КАПА

Кніга “Грамадзянін свету” прысвечана Барысу Кіту, сведку і ўдзельніку эпохальных падзей, чалавеку каларытнага і яркага характару, слаўнаму сыну Беларускага народа. Па словах укладальніка Лідзіі Савік, “Грамадзянін свету” — не проста клішыраваная назва кнігі, а сутнасць жыцця чалавека, сведкі і ўдзельнікі гістарычных падзей, якія вызначалі лёс чалавецтва на працягу амаль усяго XX стагоддзя”.

У кнігу “Гаючая квецень” уключаны мастацкія літаратурныя творы, напісаныя медыкамі, з якіх адны ўжо сталі прафесійнымі літаратарамі і набылі вядомасць, другія лічацца аматарамі, але па ўзроўні майстэрства нярэдка не ўступаюць першым. Зборнік тэматычна і жанрава разнастайны, тым не менш, у ім пераважаюць вершы: пра высакародную працу ўрача, пра радзіму, каханне і радасць сыноўняга (дачэрняга) абавязку, маральнай чысціні.

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ

* * *

Я ізноў са сваёю віною
І чарговы урок не спасціг...
Ціха восень стаіць за спіною
І гатова ўжо ў хату ўвайсці.

Палымнее лістотай калянай
І сінее халоднасцю ніў.
І пужае тугой настаяннай,
Што не раз і не два
я ўжо сніў.

І трывогу мне ў сэрцы распаліць,
І надзею маю завірыць...
Толькі ёсць яшчэ вера і памяць.
І жаданнямі сэрца гарыць.

* * *

А, можа, ўсё маё былое
На момант нейкі адышло.
Каб з новай сілай маладою
Адаць табе сваё цяпло.

І ратаваннем ад адчаю
Салёны сок салодка піць.
І моўчкі словы гаварыць,
Якія сам пакуль не знаю.

* * *

Мне ранак птушка праспявала
І прашаптай маўклівы вяз.

І ад далёкага вакзала
Цягнік адправіўся для нас.

Да нашай станцыі прымчыцца
Шчаслівы, як далёкі сон...
Вось толькі б нам хутчэй рашыцца
Ускочыць у яго вагон.

* * *

Мой лёс, як тая лодачка,
Што ў буры на краю.
А я, нібы са сподачка,
Тваю пяшчоту п'ю.

І нейкай сілай дзіўнаю
Напоўнюся на міг.
Адзіная, адзіная,
З табою мы ўдваіх.

І хоць трывога точыцца,
І за спіной гады,
Ды хочацца, ды хочацца
З табою быць заўжды.

І ўсё пераіначыцца,
Я ў свой паверу лёс,
Калі ў душы заплачацца
Ад шчасця і без слёз.

* * *

Мне салодка прысніцца
Ціхі вогнішча дым
Ля чысцюткай крыніцы,
Ля сцюдзёнай вады.

Светлы лёт аблачыны,
Тонкі клін журавоў...
Хто б я быў без Айчыны,
Што б у свеце знайшоў?

Што б магло не адбыцца,
Дзе б спаткала бяда?
Ціха плешча крыніца
І сінее вада.

Ярына ДАШЫНА

СОНЕЧНЫ ЗАЙЧЫК

Свет набывае форму
празрыста-цялесную.
З дзвюх палавінак мяне:
зямной і нябеснай
завершаваўся ў
вясёлыя строфы,
з дзвюх палавінак мяне,
з дзвюх катастрофаў.
У палюбоўным такім
суіснаванні
смерці няма, ёсць толькі
адно прадчуванне,
што, балансуючы на
вастрых бліскуча,
зайчыкі вольныя, сонечныя,
неўміручыя.

* * *

Цяпер ты ведаеш, балюча мне,
і невыносны зморшчынкі міжброўя;
як не пражытае нікім раней
пакладзена ў аснову пасляслоўяў
маё жыццё, мой самы сумны сум —
вучыцца лётаць будучы бяскрылай.
Цяпер ты ведаеш мяне усю
навобмацак, усе яры і абрывы,
з глыбін якіх не бачна нават зор.
Ад галавакружэння плакаць слёзна.
Цяпер ты ведаеш, наперакор
каму мне заставацца несур'ёзнай,
да непрыстойнасці шчаслівай і яшчэ

банальнаю да казытання ў горле?..
Я плачу ў столь куточкамі вачэй —
Так невыносны зморшчынкі міжброўя!

* * *

У цемры прысмак гаркаты
і шакаладнай адзінотнасці...
Я ведаю у безвыходнасці
ўсе выхады і ўсе хады
ў каханне, у вар'яцтва, у
бязвер'е слоў богабалезнае.
Сярод усіх няшчасных шчаснаю
сябе раптоўна прызнаю.
Тут, на нейтральнай паласе,
дзе шчасце шчаснасцю ў палоне, —
атрутнасць цемры... ёсць бяссонне,
расшпіленае на усе
радкі.

* * *

Дзіўна, ува мне мізэрнай
умяціўся свет вялізны
з гэтым небам невымерным
і зямлёю непакіснай.

Дзіўна, на паперы чыстай
прыхаваная за знешнім,
неспісаным — урачыстасць
і патэнцыяльнасць верша.

Дзіўна адчуваць падспудна
ўсю сусветную дрымоту —
тайналіс літаратурны
пацалункавай пяшчоты.

Прачынацца састарэлай
і крыху бліжэй да Бога
дзіўна і незразумела,
і да жалю адзінока.

* * *

Ты мяне прыдумляеш вясёлаю.
Забайляе твая дыягностыка:
я мудрэйшая за стогадовую
ў 25 з невялікім хвосцікам.

Ў 25 з невялікім попытам
на сямейныя справы нудныя
ты мяне прыдумляеш вопытам
быць пасцельнаю і нагруднаю.

У вачах тваіх чорна-няпрошаных
я такая зусім незвычайная,
ў басаножках налева зношаных,
шнураваных ніткаю тайнаю.

У сукенцы — направа гузікі
я такая зусім нестыльная,
што мяне раздражняе музыка
ўсіх шапэнай твайго мабільнага...

І з прыдуманай, выпадковаю
у святочныя дні высакосныя
мы гуляем у словы словамі
і ў іншыя гульні розныя.

Ціша баялася слоў
шэптам і крыкам. Змалку
мне дамавік уплёл
у валасы пужалкі
банцікам там і тут,
і ад таго не страшна
ведаць пра чорны кут —
павучыную рукапашную.
Ценю (майго?) крывізна
моўчкі ў жах прарастае —
проста мяне няма
дома і не бывае.
Проста ў змроку лятаць
нізка, пад самай столлю,
каб у вачах стрымачь
слёзнае мора.

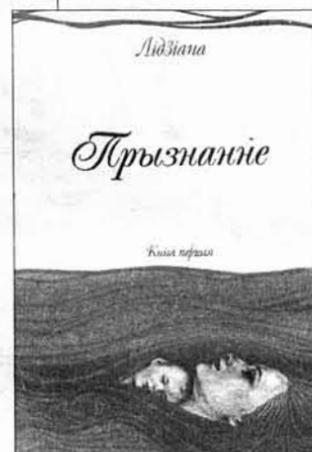
Малюнак Марыны ЛАЙКОВАЙ

УБИТАЯ ЛЮБОВЬ

 Анатолий
СМОЛЯНКО

Анатолий Смолянка мае два значныя літаратурныя набыткі: раман "Убитая любовь" пра драматычны лёс беларускага хлопца, рамантыка і вальнадумца, які кахаў і быў каханым, звездаў ганенні і амаль нечалавечыя выпрабаванні. "Душевная гармония" — кніга гумарыстычных апавяданняў, мініяцюр, запісаных "з натурой", і фелетонаў, у аснове якіх — цікавыя жыццёвыя сітуацыі.

Касание Пёрста

Гомельская паэтка Лідзіана ажыццявіла цікавы праект: выдала свае творы ў дзвюх кнігах, першая з якіх — "Прызнанне" — змяшчае ў асноўным лірыку кахання, другая — "Касание перста" — складаецца з перакладаў на рускую мову. Тут паэтка даверліва раскрывае душу, дзеліцца з чытачамі ўласнымі перажываннямі і сумненнямі, сваім разуменнем Боскай ісціны.

Кніга Юрыя СТАНКЕВІЧА "Апладненне ёлупа" уключае ў сябе наватарскую, адметную па форме прозу. Сюжэты твораў, рознакавых па тэматыцы і праблематыцы, іншым разам раскрываюцца ў прытчавым ці фантастычным ключы, жорсткія рэальныя сітуацыі мяжуюцца з фантазмагорыяй. Шматаблічны свет, які аллюструе надзённыя пытанні сучаснасці, прымушае задумацца і будзіць уяўленне.

Да аўтобуса на Мінск заставалася больш за паўтары гадзіны. Няшчадна паліла сонца. Усё змярцела. Дрыпдраныя пылам лісты яблынь старога саду, што падступаў да самага аўтавазала, як не круціліся ў трубочкі.

Каб схавалася ад спекі, а яшчэ болей — пазбавіцца ад тужлівасці, якую наганяў, так думалася мне, заўсёды людны, а зараз жудасна пусты, ні душы, перон, я падаўся ў сярдзіну будынка, у прасторную, з акном-вітрынай на ўсю сцяну, чакальню.

Але і тут было пуста і гарача. І яшчэ больш тужліва. Толькі праз нейкі час у самым аддаленым кутку я заўважыў мужчыну, які спаў на крэсле, звесціўшы на грудзі галаву ў пляскавым, старым картузе, не выпускаючы з пальцаў матузнай авоські, у якой ляжалі два боханы хлеба і нешта яшчэ загорнутае ў газету. Твару мужчыны не было відаць, але па кволай, счарнелай кісці рукі, што вытыркалася з рукава тоўстага, панашанага пінжака, я імгненна і яскрава ўявіў яго — худы, счарнелы, з запальмі шчокамі: гэтакія ўсохлыя рукі звычайна сведчаць пра цяжкую, даўно хваробу, альбо пра глыбокую старасць.

Тут не адступала, машына, рабілася невыноснай. Захацелася збегчы адсюль у цэнтр гарадка, дзе можна ў піўбары, сярод людзей, не так самотна бавіць час. І адразу ж адчуў на губах крывую, звяклую і даўно ўжо непалудную мне ўсмешку: «Ага ідзі, ідзі...»

Як ненавідзеў сябе я за гэты цынічны сарказм, што зацята і неадступна пераследаваў мяне, не даваў супакоіцца, схавалася за шырмай самападману. І ўпершыню за апошнія гады, я прызнаў сваё перад ім бяссілле, адважыўся без хітрыкаў і шкадобы зазірнуць у сваю душу, дазнацца, адкуль тая распачнасць, што няведама калі пасялілася ў ёй, і рабілася асабліва празорлівай, варта мне апынуцца на гэтай станцыі.

Усяму віной успаміны. Супастаўленне мінулага і цяперашняга. І не на карысць цяперашняга. Талы, у юнацтве, грудзі залівала радасная ўзнісласць. І не мела значэння, з дому я ехаў, ці да бацькоў. Ехаў да іх — сэрца шчымыліва мела прадчуваннем сустрэчы, ад'язджаў — акрыляла вера ў сваю зорку, у вялікія здзяйсненні, якія прынесуць бацькам радасць за сына. Большай узагароды для сябе я не ведаў. Ды яе, большай, і не было.

Жыццё зрабіла свой расклад. Даўно мінулася трыццацігоддзе, крайняя мяжа, адведзеная мной для пераходу мрояў у існасць, а я не меў ні сям'і, ні даху над галавой, ні прыстойнай работы. Мяшчанскае шчасце, да якога так здэкліва ставіўся я ў свой час, цяпер уяўлялася казачным і недасягальным, усяка сустрэча з землякамі, іх распыты пра жыццё-быццё, — здэкам. Хаця ў апошнія часы ніхто з іх ні пра што не распытваў. І гэтая тактоўнасць раніла мацней, чым прастадушная недалікатнасць. Таму ўсё радзей і радзей бываў я ў вёсцы. І зараз, выпадкам, апынуўшыся тут, я не спяшаўся наведвацца ў яе, хоць ехаць было ўсяго хвілін сорок аўтобусам.

«Потым. Некалі потым. Як атрымаю квартиру — ажанося. Досьць з мяне і маўклівага шкадавання бацькоў, іх болю за няўдаліцу сына, які яны так старанна і няўмела хавалі ад мяне.

Заплюшчыўшы вочы я ў цяжкім паўзабыцці сядзеў на крэсле. Час цягнуўся марудна, як і заўсёды, калі няўтульна на душы. Злым і здэклівым насьміханнем бачыліся выкруты жыцця, якое так часта мінулае шчасце перайначвае ў горыч і скруху.

Сухі кашаль разатнаў маю дрымоту. Мужчына кашляў надрыўна, доўга, прыціскаючы нямоглю далонь да грудзей. Шчокі яго былі сапраўды запалыя, нос завостраны, бяжліва-сінія вочы спустошана стылі ў глыбокіх вачніцах.

Аддыхаўшыся, ён таксама пачаў разглядаваць мяне, спачатку абьякава, потым з усё большай цікаўнасцю. Прайшла хвіліна, а ён не зводзіў з мяне вачэй, ажывіўся, зрабіўся ўсхваляваным яго твар, торгаліся, намагаліся расцягнуцца ва ўсмешцы тонкія, бяскроўныя губы.

— Ну, здароў, Ванёк.

Словы прагучалі няўпэўнена і насцярожана. Напружанае чаканне і змірэнчая гадоўнасць да ўсяго чулася ў іх.

Светлая журба імгненна паглынула мяне, зрабіла сцішаным, бязважкім, перанесла ў шырокае, толькі што зжатае поле, жоўта-зеленаватае, з роўнымі радамі копак залацістай саломы. Падэшвы ног лёгенька засмылелі, адчуўшы пад сабой колкую слізготу іржэўніка, душа прагна пачала ўбіраць у сябе характэрнае празрыстага журботнага неба, задуменную спакойнасць нівы, толькі што сплациўшай людзям за працу.

— Не пазнаеш?

— Дзядзька Іван!

Праўда была яго: я пазнаў толькі голас.

— Во, паміраць адпусцілі...

У голасе не было ні роспачы, ні робленай бесклапотнасці. Унутрана здрыгануўшыся ад такога страшнага спакою я падышоў, працягнуў

Іван КЛЯМЯНКОЎ

Неспасціжнае

Навела

руку. Нейкі час мы сядзелі моўчкі, глядзелі ў скажонае, залітае тужліва-яркім святлом, мінулае.

Тады мне ішоў адзінаццаты, яму мінула за трыццаць, аднак розніца ў гадах не замінала нашаму сяброўству. Між намі ўсталявалася такое духоўнае разуменне, якога ніколі не бывае між дарослымі.

Ён пасвіў калгасных авечак, я штораціны прыганяў на тое поле цяля, і дзень, што ў адзіноце цягнуўся няспердна доўга, пралітаў як адно імгненне.

У тое лета я адкрыў для сябе Аляксандра Дзюма, і як толькі выпадала магчымасць уцякаў ад галоднага жыцця і галечы ў фантастычны свет каралеўскіх палацаў, раскошы і прыгод.

Ён чытаў кніжкі пра вайну, але аднойчы папрасіў у мяне «Віконта дэ Бражэлона», і ўжо праз два дні аддаў назад.

— Нічога не разумею, — прызнаўся з някаватай усмешкай. — Столькі імёнаў... усё забытана. Не так як у нас.

— Ды там усё ясна, — не пагадзіўся я і гарача пачаў пераказваць змест з усімі падрабязнасцямі, захоплена тлумачыў і разблытваў інтрыгі, выкрываў падманы і здрады.

Ён глядзеў на мяне як на дзіва.

— Ты ўсё помніш? І імёны? Як гэта можна?

І ўражана пахітаў галавой:

— Далёка пойдзеш цэзка. Далёка...

Апроч радасці ад пахвалы я адчуў і цяжар ускладзенага на мяне абавязку. Бо для мяне ён быў чалавекам незвычайным, не такім, як усе, адметным перад Богам.

...У першыя дні вайны, калі над вёскай пачалі з'яўляцца самалёты з крыжамі на крылах мужчыны пачалі капаць бліндажы, кожны на сваім агародзе. Пачуўшы злавесны гул матораў людзі кідалі ўсё, хаваліся ў бліндажах. І не дарма. Час ад часу на вёску падала некалькі бомбаў.

У той дзень самалёты праліталі чарада за чарадой з Захаду на Усход і з Усходу на Заход. Вёска гарэла. Потым зямлю страсянуў страшэнны выбух — упала бомба. Першая за ўвесь дзень. Усе сцяліся ў чаканні. Але было чуваць толькі як з ненажэрнай зацягасцю гудзе агонь. І раптам напятую цішыню пранізаў алчайна-росячынны, жудасны энк. Самалётаў не было і людзі хутка выбіраліся са сховішчаў, беглі ў бок адкуль чуўся плач. На месцы, дзе сям'я Гаўрылы Курачкана зрабіла сховішча з'яўрава велізарная яміна. На краі яе, схопіўшыся рукамі за галаву тупацеў босымі нагамі, заходзіўся ў крыку дзесяцігадовы Іванька. Бомба трапіла прама ў бліндаж і ён стаў магілай для тых, хто там ратаваўся. Апроч яго. Ён апрытомнеў кроках у дваццаці ад страшнай яміны, над якой уздымаўся дым.

— Я нічога не помню, — задуменна, з нейкім асабліва шчырым даверам як роўны роўнаму, гаварыў ён мне. — Сядзеў побач з мамай, за яе руку трымаўся, а потым ляжу на зямлі. Толькі неба бачу, а ў ім — самалёты. І не гудуць.

І цяпер мы ляжалі на копцы саломы, глядзелі ў ціхае, зацягнутае лёгкай смугой неба. Перад вачамі маімі паўставала жаклівая трагедыя. Усё ўяўлялася да драбніц яскрава, быццам сам я стаяў над смуроднай ямінай, уратаваны Богам, тупацеў нагамі, крычаў, і задыхаўся ад непамыснасці гора, што абрынулася на мяне, прагнуў памерці...

— Я часта думаю, чаму Бог уратаваў мяне? — узрушана прамовіў ён, сціснуўшы маё плячо. — Не проста ж так, — для НЕЧАГА.

— Для НЕЧАГА — рэхам адгукнулася ў маіх грудзях і солідка зашчымяла сэрца.

Калі ён, бацька траіх дзяцей, пачаў хадзіць да незамужняй Анюты, я не мог асуджаць яго: вельмі прыгожая, ціхая і добрая была Анюта. Але ўбачыўшы як яго сын Віця, гады на два малодшы за мяне, тужліва глядзеў на бацьку, які вечарам, на яго вачах, ішоў у Анюціну хату, учаліўшыся за палец бацькавай рукі нясмела і горасна прасіў: «Тата, пайшлі дахаты», — я ледзь не заплакаў. І не толькі таму, што шкадаваў Віцю. Дзядзька Іван рабіў нядобрае, і гэта не ставалася з яго неспасціжым для розуму

ворваў адвакат, абскарджваў адмовіўся.

— Два гады не дасядзеў, а жыць засталася з паўгода, — быццам пра нешта нязначнае паведаў ён. — Доктар там яшчэ сказаў. І самі мы ведалі, калі нас на тваю работу адпраўлялі, што на смерць ідзем. Толькі мне ўсё адно было. Што мне ад таго жыцця... Адно дарэмна — не трэба было адпускаяць. Лепш бы там... А тут і палезла няма куды.

Я ведаў гэта. Двое яго сыноў сядзелі ў турме, дачка была замукам і жыла недзе на Урале. А хата стаяла занябаная, з пустымі аконнымі праёмамі, з праваленай столлю.

— Любка пісала каб да яе ехаў, — не схацеў... І Віця з Мішам... Быў бы я тут — не здарылася б таго з імі.

— А дзе жывіце?

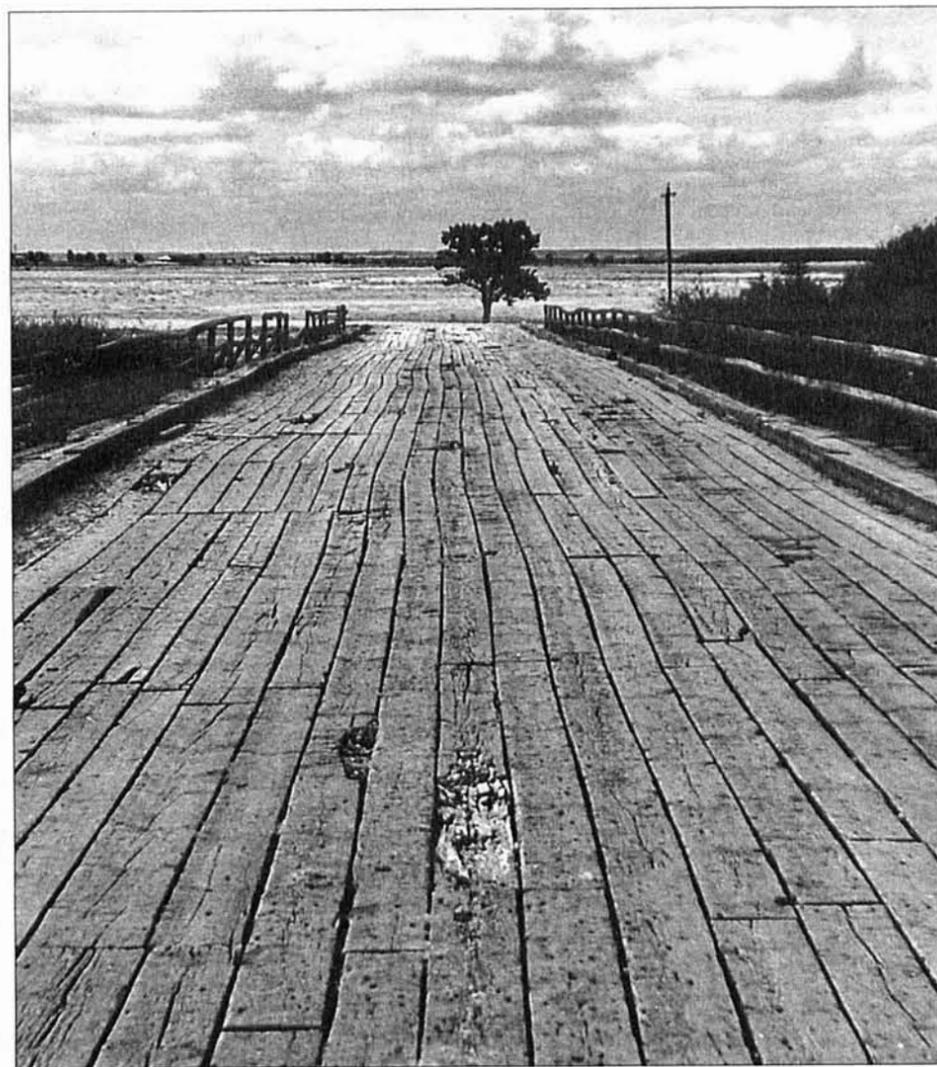
— У Глімінцы.

— Гэта ж выселеная вёска.

— Таму і жыву там. Цяжка мне пры людзях. У адзіноце лепш. Толькі ноччу самотна, калі не спіцца.

— А ты як? — спыхаўся ён. — Жанаты? Кім працуеш?

Вочы яго свяціліся цеплынёй. Казаць

выратаваннем. Я адчуў, як трывожна сціснулася маё сэрца, і нейкім страшным прадвесцем здаўся раптоўны, моцны і кароткі парыв ветру, што наляцеў няведама адкуль і адразу сціх.

Па-рознаму ставіліся ў вёсцы да яго любішчаў. Жанчыны бэсцілі яго і Анюту, шкадавалі жонку Веру, дзяцей. Мужчыны ўстрымліваліся ад сурогава прысуду. А хто ніхто, нават, раіў:

— Перабіраўся б ужо зусім да яе.

— Трое не адно, — сумна напамінаў ён пра дзяцей. — Пайду да Анюты, за іх душа баліць. Дадому вярнуся — як у вір галавой.

Так доўжылася не адзін год, пакуль Анюта не загадала: «Выбірай адно». Пасля таго ён больш ніколі не заходзіў да яе. І хутка спіўся.

Аднаго разу, прыехаўшы ў вёску, я пачуў страшную навіну. Дапіўшыся да белай гарачкі Іван Курачкін забіў жонку, прыраўнаваўшы яе да суседа, старога нямоглага пенсіянера.

Прысуд, дванаццаць год турмы, як ні ўга-

праўду было б злачынствам. Ён не сумняваўся, што я шмат чаго дасягнуў у жыцці, і што гэта не мяжа, а ўсё яшчэ наперадзе. І я плёў нешта пра адказную пасадку, пра жонку, разумную і прыгожую, пра кніжку, што маюся выпусціць...

— Гэта добра, — узрушана пахваліў ён. — Я яшчэ тады ведаў... Верыў. Чуў і бацькоў да сябе перавез?

— Купіў ім дом пад Мінскам...

— Малайчына. Добра калі старыя пры дзецях.

Цеплыня ў яго вачах нечакана згасла. Ён хацеў нешта сказаць, але перадумаў. Твар яго зноў зрабіўся непранікнёным.

І толькі ў апошні момант затрымаў маю далонь у сваёй, моцна сціснуў.

— Я вольна пра што думаю на чачі... Няўжо дзеля ўсяго гэтага выкінула мяне з бліндажа?! Лепш бы разам з усімі...

Я не знайшоў што адказаць і, таксама моцна сціснуўшы яго руку, падаўся да свайго аўтобуса.

Арт-пацеркі

Цыкл праграм "Славутыя імёны Беларусі" працягвае ў новым сезоне Дзяржаўны канцэртны аркестр РБ пад кіраўніцтвам Міхала Фінберга. Дзве такія імпрэзы з аншлагам прайшлі ў сталічным Клубе імя Дзяржынскага.

75-годдзю з дня нараджэння класіка беларускай музыкі XX стагоддзя, народнага артыста СССР Яўгена Глебава прысвячаўся канцэрт, праграму якога складала толькі невялікая частка яго разнажанравай спадчыны: эстрадныя п'есы, джазавыя аранжыроўкі, натхнёныя інтанацыямі народных беларускіх мелодый, кінамузыка, песні. Нямала цікавых фактаў біяграфіі кампазітара паведамліла вядучая канцэрта А.Спірыдовіч. Гучалі цёплыя ўспаміны першага намесніка міністра культуры РБ У.Рылаткі, які падкрэсліў непаўторнасць, неўміручасць, скіраванасць таленту гэтага майстра ў будучыню, а таксама згадкі народных артыстаў РБ Т.Рачкоўскай, М.Фінберга. І галоўнае, гучалі галасы маладых спевакоў, інструментальныя сола віртуозных музыкантаў, якія надалі новае жыццё знаёмым і ў свой час вельмі папулярным творам Я.Глебава.

Да 70-годдзя з дня нараджэння народнага артыста Беларусі Віктара Вуячыча была падрыхтавана вечарына, якая стала згадкай пра яскравую асобу ў гісторыі айчынай эстрады. Уладальніка прыгожага і выразнага барытона, тэмбр якога немагчыма было зблытаць з іншымі галасамі, ведалі далёка за межамі Беларусі. Яго рэпертуар, дзе асаблівае месца займалі песні беларускіх аўтараў, вызначаўся разнастайнасцю і густоўнасцю выбару. Выканальніцкае майстэрства выяўлялася і праз пяшчотную лірычнасць, і праз глыбокія грамадзянскія, патрыятычныя пачуцці. Маладзейшае пакаленне салістаў прадставіла ў канцэрте песні з рэпертуару В.Вуячыча; яго любімая лірычная музыка гучала ў выкананні аркестра.

Нацыянальны мастацкі музей РБ прапанаваў наведаць лекторый выхаднога дня. 22 студзеня можна спрычыніцца да мастацтва Іспаніі праз творчасць Д.Веласкеса, Х.Рыберы, Ф.Сурбараны. Назаўтра, 23-га, адбудзецца гаворка пра сем цудаў свету — з цыкла "Вандроўкі па старажытным і сярэднявечным свеце", а ў працяг цыкла "Выяўленчае мастацтва Беларусі" — "Рыцары-сарматы Вялікага княства Літоўскага ў жывапісе і скульптуры".

С.ВЕТКА
Фота забяспечана аўтарам

Наталля ЧАРНАГАЛОВА нарадзілася ў Жыткавічах, вучылася ў Мінскім мастацкім вучылішчы імя А. Глебава і на мастацка-графічным факультэце Віцебскага педагагічнага інстытута. Працуе ў станковым жывапісе і акварэлі, у жанрах пейзажа, нацюрморта, партрэта і ў станковай графіцы. З 1976 года — удзельніца мастацкіх выставак, сярод якіх былі персанальныя: у Беларусі, Польшчы, Украіне. Творы знаходзяцца ў музеях Брэста і ў асабістых зборах калекцыянераў краін Еўропы і Амерыкі. У 1998 годзе ўзнагароджана дыпламам II ступені Беларускага саюза мастакоў за пейзаж "Магільны склеп Э. Ажэшкі". Жыве ў Брэсце. Падчас нядаўняй сталічнай выставкі Н. Чарнагаловы і адбылася гэтая размова.

ЯК ПЕРШАЕ
КАЖАНЫЕ...

— Як бы вы хацелі прадставіць сябе нашым чытачам?

— Наталля Чарнагалова — мастак. Пішу фарбамі лепш за ўсіх у свеце. Той, хто разбіраецца ў мастацтве, ведае і цэніць мяне. Але, на жаль, не ва ўсіх прыхільнікаў маёй творчасці ёсць матэрыяльныя магчымасці зрабіць маё жыццё лепшым, заўсёды набываць маё карціны.

— Калі вы сур'ёзна пачалі займацца мастацтвам і чаму абралі для сябе менавіта такі шлях?

— Для мяне ніколі не было праблемы ў выбары будучай прафесіі, не было сумненняў і бясконцых пытанняў: "Дык кім жа мне ўсё ж такі стаць?". Колькі сябе памятаю, заўсёды малявала і заўсёды ведала, што прысвячу сваё жыццё творчасці. Мая маці кажа, што я ў мастацтве столькі, колькі жыву, (50 год ужо — юбілей!). З самага маленства я прагнула дзейнасці, расфарбоўвала дома шпалеры, кнігі, дакументы... Далей, падчас вучобы ў школе, быў "Камсамольскі праектар", дзе я малявала карыкатуры на прагульчыкаў, хуліганаў і г.д. Пасля пачалася ўжо значна больш сур'ёзная дзейнасць...

— Ваш стыль вельмі незвычайны, яркі, непаўторны. Чаму вы спыніліся менавіта на ім?

— Колер люблю. У мяне вельмі вострае адчуванне жыцця. Таму і не магу прыняць чорна-белы свет з яго строгімі рацыянальнымі правіламі. Я жыву эмоцыямі, і ўсё мае светаадчуванне адлюстроўваецца ў творчасці. А ў кожнай з'явы, прадмета, чалавека свой, уласцівы толькі яму колер. І справа тут не ў вонкавай абалонцы, не ў колеры валасоў, вачэй чалавека, а ў яго душы, сэрцы... Якія людзі, падзеі, такія і карціны.

— А якога вы колеру?

— Я сумяшчаю ў сабе ўсе фарбы вясёлкі. Я — мастак, творца. І — моцная, вельмі моцная духам жанчына. Мацнейшая за многіх мужчын. Таму доўгі час я і была адна. Не дазваляла сабе быць слабай, апускацца ў "бытавую". Шчыра кажучы, мне шкада часу на хатнія справы, кухню. Лепш я буду маляваць. Магу за паўдня стварыць пяць карцін. Мне ніхто не верыць, калі кажу, што за ўсё жыццё я намалявала сто тысяч карцін. Але ж гэта сапраўды так! Проста я не магу працаваць марудна. Гэта — як першае каханне, калі ты ўвесь гарыш, перапоўнены эмоцыямі і нерухомы сядзець проста немагчыма. Трэба дзейнічаць, працаваць!

— Што вас натхняе на творчасць?

— Само жыццё. Проста я чалавек творчы, неаб'якавы, неспакойны. І кожная падзея, з'ява, чалавек адлюстроўваюцца ў маёй свядомасці рознымі фарбамі і малянкамі. Калі я гэта адчуваю, іду да мальберта. Але я не лічу, што такі талент ад прыроды, усё залежыць ад таго, як будзе працаваць чалавек, які намаганні ён прыкладзе для здзяйснення сваёй мары. Я вельмі ўдзячная сваёй маці Ганне Дзмітрыеўне за ўсё, што яна зрабіла для мяне: толькі дзя-

нешта новае. Рэальнасць — не для мяне, свет мараў — вось мая стыхія.

— Многія вашы карціны звязаныя з тэмай кахання. Што яно значыць у вашым жыцці?

— Гэта самае галоўнае пачуццё, якое ідзе ад Бога. Я жыву толькі дзякуючы любові і дзеля яе. Думаю я ці не, але ж гэта пачуццё заўсёды са мной, стымулюе мяне на творчую дзейнасць, дапамагае, нягледзячы ні на што, дасягаць пастаўленай мэты, робіць мяне самым шчаслівым чалавекам. Я жыву і люблю!

— Ці ёсць сярод вашых карцін улюбёная?

— Не, і не можа быць. Карціны — гэта мае дзеці, і мне, як кожнай маці, было б дзіўна шукаць у іх недахопы, выбіраць, хто лепшы, а хто горшы. Я люблю ўсе свае карціны і мне вельмі цяжка з імі расставацца.

— А ці ёсць у вас любімы мастак, чалавек, майстэрства якога вы захапляецеся?

— Я вельмі люблю імпрэ-

— Я не веру, што мне ўжо 50! Часам нават здаецца, што я зараз лепш выглядаю, чым дваццацігадовыя дзяўчаты (смяецца). Але ж на самай справе я лічу, што зрабіла вельмі мала. Адчуваю ў сабе вялікі творчы патэнцыял і энергію. Усё яшчэ вельмі люблю эксперыментаваць. Мару пра Парыж...

— А якое ваша любімае месца на зямлі?

— Мая малая радзіма, Жыткавічы. Калі вяртаюся туды, гатовая цалаваць кожны каменьчык. Проста душою з гэтай зямлёю звязана.

— Вы жывяце ў Брэсце. Ніколі не хацелі пераехаць у сталіцу?

— На самай справе я лічу, што мастак павінен жыць у вялікім горадзе, бо ў маленькім няма магчымасці рэалізавацца. Сталіца — гэта цэнтр культуры, менавіта ў ёй знаходзіцца большасць выдатных мастацкіх галерэй, тэатраў, канцэртных залаў і г.д. Менавіта таму яна і прыцягвае мяне. Але, на жаль, пакуль у мяне няма матэрыяльных магчымасцяў пераехаць жыць у Мінск.

— Якія якасці вы ў першую чаргу цэніце ў іншых людзях?

— Дабрыню, павагу да працы, як да сваёй, так і да працы іншых, сумленнасць, адкрытасць, — усё чалавечыя якасці. Не падабаюцца ж мне заходнія практычнасць, рацыянальнасць, хлуслівасць.

— Які ваш дэвіз жыцця?

— "Толькі б не зламацца, хапіла б моцы..."

— Што вам трэба для шчасця?

— Каб заўсёды каханы быў побач, а мой жывапіс — мае дзеці — былі цікавыя, патрэбныя глядачу. Мару сустрэць свайго Трацякова, які зрабіў бы маю творчасць, карціны запатрабаванымі. Мне вельмі балюча і крыўдна бачыць, калі на выставах пустыя залы...

— А цяпер вы лічыце сябе шчаслівым чалавекам?

— Так, я шчаслівая, нягледзячы ні на што. Я рада, што жыла ў СССР, што зрабілася мастаком, дасягнула многіх з пастаўленых перад сабою мэтаў... Але так хочацца быць упэўненай у заўтрашнім дні, ведаць, што ты пад абаронай дзяржавы! Я вельмі баюся стаць мішэнню хамства і бескультур'я... Быць можа, гэта прагучыць меркантильна, але ж я вельмі хачу, каб у мяне ў матэрыяльным плане не было ніякіх праблем. Мару быць свабоднай і незалежнай, зусім не думаць пра грошы, цалкам аддацца творчасці, мастацтву. Думаю, я заслужала гэта.

Наталля МУЛЬТАН,
студэнтка БДПУ імя М. Танка
Фота забяспечана аўтарам

Сувязь часоў

Гэтую карціну сярод іншых, якія экспанаваліся ў сталічным Палацы мастацтва, я заўважыў здалёк. Яна вылучалася не толькі тэматыкай і яркім пісьмом, але і роднасцю: кожная дэталі на палатне напамінала пра Бацькаўшчыну.

Яе аўтар Аляксандр Сяліцкі, выпускнік Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя М. Танка, расказвае:

— Гэтай рабоце я аддаў шмат часу. Яна — мой дыпломны праект, які, скажу, так, падсумоўвае мае здольнасці за часы студэнцтва. Многія аднакурснікі абараняліся па розных тэматычных напрамках: хто рабіў батлечны касцюм, хто прысвяціў сябе дызайну. Я ж выбраў жывапіс, а ў ім — нацюрморт. Выбраў з-за таго, што вельмі люблю старыя рэчы, якія напактаў у Шчомысліцах, у хаце маёй бабулі. Для мяне не важна, яны фабрычнай вытворчасці ці зробленыя чалавечымі рукамі. Важна тое, што кожная рэч нясе ў сабе гісторыю, след часу. Вось гэтая сувязь часоў, тым болей сваёй Бацькаўшчыны, і прываблівае мяне.

— І якую ж, Аляксандр, вы атры-

малі адзнаку за дыпломны праект?

— Выдатную. Маю работу выкладчыкі адзначылі, казалі, што яна адпавядае ўзроўню работ выпускнікоў Акадэміі мастацтваў.

— І ў далейшым будзеце працаваць у галіне нацюрморта?

— Не толькі. Хачу паспрабаваць сябе ў розных жанрах. У партрэце, напрыклад. Раскрыць у ім унутраны свет чалавека — не проста. Сябры кажуць, што ў мяне нядрэнна атрымліваецца.

Увогуле ж, хочацца прытрымлівацца рэалістычнага напрамка. Толькі ў ім можна выказаць усялякую ідэю, якая прагучыць больш моцна, чым у абстракцыі. Але пакуль няма майстэрні, абмежаваны час, таму працую з тым, што ёсць. І мару пра перспектыву.

Янка ЗАЛУЖНЫ

На здымаках: А. Сяліцкі і яго работа. Фота аўтара

У знак павягі

Мінск, праспект Ф. Скарыны, 13: тут некалі жыў народны мастак СССР Заір Азгур. На фасадзе гэтага дома нядаўна быў адкрыты мемарыяльны знак у памяць пра выдатнага скульптара, без чых работ немажліва ўявіць сённяшняе аблічча нашай сталіцы ды іншых гарадоў. Аўтар псіхалагічна выразных партрэтаў многіх вядомых людзей свайго часу і далёкай гісторыі, ён пакінуў нашчадкам і кнігі ўспамінаў, прасякнутых цікавымі фактамі, назіраннямі, філасофскім роздумам творцы. Дарэчы, ня мала пісаў З. Азгур і ў "ЛіМ", да таго ж, ён доўгі час быў у складзе рэдкалегіі нашай газеты.

С.Б.

Фота К. Дробава

Людвік ФЛЯШЭН нарадзіўся ў 1930 г. у Кракаве. Вядомы як тэатральны і літаратурны крытык, тэатразнавец, пісьменнік і публіцыст, яму належаць кнігі і артыкулы. Але найперш ён вядомы як літаратурны кіраўнік знакамітага польскага тэатра "Лябораторіум".

Людвік ФЛЯШЭН

Тлумачальнікі Кнігі сцвярджаюць, што ўсе кніжкі імкнуцца да арыгінала.

Бруна Шульц

Кніга

1. Кніжкі прыдумваюць, пішуць, выдаюць. Кніжку спажываюць, ператраўліваюць, спаражняюць. Існуе незлічонае мноства кніжак. Яны праходзяць скрозь нас, як скрозь машыну, якая іх піша альбо чытае — у залежнасці ад прынятай ролі. Яны жывяць у нас той ілюзорны свет, што пазбаўлены адказнасці, дзякуючы якому мы пагалжваемся з тым, што жыццё наша малое і абмежаванае. Кніжка — гэта наркотык, які дазваляе марыць аб пераменах, хоць жыццё наша і загрузла ў руціне, летуценні аб ведах, хоць мы ні на крок не наблізіліся да ісціны, кросіць аб існаванні, хоць мы ледзь мадзем. Кніжка дапаўняе нас, але не робіць поўнымі, не пераставае нас наоў. Яна зручная.

2. Будучы прадметам спажывання, кніжка старэе, і мы яе выкідаем. Іншая рэч — Кніга. Яе немагчыма кінуць у сметніцу як непатрэбную рэч. Гэта старыя людзі не выкідаюць хлеба.

3. Кніжку піша пісьменнік, выдае выдавец, чытае чытач. Пішуць, выдаюць, чытаюць кніжку сацыяльны інстытуты. Таму кніжка пішацца дзеля таго, каб стаць інстытутам сярод інстытутаў. Інакш з Кнігай, бо пакуль яе не створыш, цябе яшчэ няма, ствараючы яе, пачынаеш існаваць сам, а калі яна створаная, цябе няма зноў, таму што ты стаў іншым.

4. Кніга гэта стасуецца да кніжкі, як ползвіг да дзейнасці. Няўжо сёння могуць быць толькі кніжкі? Калі гэта так, то трэба задумацца, а ці варта аўчынка выбраў.

5. Кніга, як відно, ёсць толькі адна. Астатнія — адно варыяцыі. Варыяцыі — гэта настальгія па першакрыніцы, пошук яе.

6. Кніга ствараецца не ўяўленнем, не летуценнямі найве, не капрызам вымыслу. Яна служыць не дзеля вусцішы, не дзеля таго, каб уцячы ад слабасці свайго існавання. І ні ў якім разе яна не з'яўляецца суцэльнасцю ў майстэрстве. Кніга — гэта новы досвед, які нястомна жэр досвед мінулы дзеля таго, каб паглынаючы яго, выклікаць усё новае і новае народзіны.

7. Кніга нараджаецца талы, калі ў любым веку ў цябе ёсць пара дзіўства.

8. Кожная Кніга — гэта Кніга Быцця.

9. Калі я ствараю Кнігу, то і яна, у сваю чаргу, адгукваецца на маё існаванне. Аўтарства тут — узаемнае.

10. Кніга — не служба і не сродак, хоць ейнай мэтай не з'яўляецца ні яе пісанне, ні яе завяршэнне. Ці ж дрэва цвіце і прыносіць плыды з думкай аб кветках і пладах? І ўсё-ткі яно дае іх.

11. Кніга проста становіцца тым, чым яна ёсць; яна пры гэтым нічога не сцвярджае і не разбурае; гэткае разуменне яе мажлівае, але яно выпускае з-пад увагі самую сутнасць. Дастаткова таго, што яна існуе, што выпячвае нас з табой з хаосу. Рэч у тым, што ўсё адбываецца інакш, чым калі б яе не было.

12. Кніга ўспывае паміж Мною і Ты. Калі мы не патрэбны адзін аднаму, то нас няма і няма Кнігі.

13. Кніга нічога не апісвае і не выказвае; яна ўдзельнічае. Апісаньне ці выказаньне — значыцца, зрабіць толькі першы крок, абалерціцца на штосці. Усё астатняе яшчэ наперадзе.

14. Хто Ты і што Ты? Так, Ян, Пётра, гаршчок, у якім маці варыць бацьку ежу, від з акна, мужчына, жанчына, дзіця, трава, па якой бязжыць сабака, — усё, што ні ёсць канкрэтнае, уяўленае. Але таксама і тое, што ўсё гэта ахоплівае, што з'яўляецца агульным для ўсіх гэтых рэчаў, што павінна быць гэткай. Хто Я і што Я? Мая рука, і жылот, і тое, што я бачу звонку і ўнутры сябе, — усё гэта непарыўнае адзінства. Але гэта таксама і тое (блізкае? тоеснае?), што з'яўляецца немажлівым, калі не будзе ўсяго астатняга. Усё гэта — пытанні, на якія няма адказаў. Гэта будзе вырастаць паміж намі ў працэсе стварэння Кнігі.

15. Кніжка тым алрознываецца ад Кнігі, што яна звернутая да нейкага "ты", якое з'яўляецца цалкам зразумелым, альбо да нейкага "мы", ці да нейкага "яны". А не да Ты, канкрэтнага, але без імя. Быць можа, Кніга — гэта якрая прадчуванне гэтага імя. Ці ягонае станаўленне, якое доўжыцца і ніколі не сканчаецца.

16. Калі я гавару сам з сабою і такая размова пераставае мяне, гэта азначае, што Ты знаходзіцца ўва мне. Толькі такім парадкам Кніга можа быць моналагічнай.

17. Нам бываюць патрэбны пасрэднікі, якія дапамаглі б нам апынуцца ў сітуацыі існавання-разумення; у сітуацыі, дзе наша ўзаемаразуменне стала б узаема-існаваннем. Паміж Мною і Ты, паміж існаваннем і разуменнем вырастае Кніга. Яна звязвае нас і адначасна сведчыць пра наша адзінства. Яна падзіляе нас у імя нашага імкнення злучыцца. Прысутнасць Кнігі ўнутрана супярэчлівая. У гэтым — ейны прыгоны

смуток і сорам.

18. Кніга складаецца са знакаў. Але гэта — знакі ў тым жа сэнсе, у якім Ян з'яўляецца знакам, гара з'яўляецца знакам, — з іхняй дапамогай Ты абвясняе пра тое, што шукае мяне. Таму карыстацца знакам — тое самае, што і падаваць знак. Ці станаўліцца знакам. Ці проста — быць знакам.

19. Кніга — гэта не паслядоўнасць знакаў, не канструкцыя са словаў, хоць яны ў ёй і выкарыстоўваюцца. Не з'яўляецца яна таксама і паведамленнем, хоць і паведамляе нешта. Кніга нараджаецца з целам. Ягоная пульсация, жывое дыханне, ягоны, калі можна так мовіць, патаемны танец ствараюць глебу для ўсяго астатняга. Не літара, не голас стварае Кнігу; не слова, але рух усяго цела, які вырашаецца ў слове, стварае яго па сваім узору і падабенстве. Зарадзіўшыся ў целе, Кніга — на тым баку бар'ера — можа зноў здзейсніцца ў целе.

20. Мы нават пра кніжкі гаворым: мёртвая — жывая, як быццам размова ідзе пра арганічныя целы.

21. Кніжка — гэта падупалае Кніга: Кніга, якая дэградзіравала. Усялякая кніжка, нават самая ўбогая, заклучае ў сабе нясны намёк на сваё паходжанне. Нават у вырвалка з вялікай галавой гідрацефала з перапонкавымі канечнасцямі праглядваецца прыхаваны вобраз чалавека imago homini. А ці не супярэчліва гэта?

22. Кніга не гаворыць, яна абдымае.

23. Ствараць Кнігу значыць абвясняць: "існую" і пытаць: "існуеш"?

24. Кнігу можна разгарнуць на любой старонцы. Кожная ейная старонка змяшчае яе цалкам.

25. Не разум — ведаю што, — не майстэрства — ведаю як, — не свабода выбраў — магу так, а магу інакш, — ствараюць Кнігу. Калі мы гэтак мыркуем, гаворка заўсёды ідзе пра кніжку. Кніга паўстае па-за супрацьпастаўленні свабоды і неабходнасці, таго, што ствараецца і таго, хто стварае. Яе прыносіць тая цёплая хваля, у якой мы разам з ёй узнікаем.

26. Кніга становіцца мажлівай, калі любоў і разлад, пыха і пакора — усё дзейснае і усё пасунае — збіраюцца ў адно цэлае, становяцца непадзелнымі. Гэта — рух, схоплены ў сваёй кульмінацыі, застылы ў нямым парыве. Дасакратыкі, кажучы аб прыродзе, гаварылі пра Кнігу. Для іх, як і для нас, гэта было адно і тое ж.

27. У Кнізе сустракаюцца жарсці, гвалт, крыкі, мармытанне. Але гэта — на паверхні; у глыбіні пануе спакой. Бязлітасны ў цярылівым прыслухоўванні, жорсткі ў сваёй мяккасці, аднолькава прыхільны як да цемры, так і да святла.

28. Усё, што адбываецца ў Кнізе, з'яўляецца адначасна першым і апошнім. Што зраблю я, расплошчваючы ўпершыню вочы? Чаго б хацеў, калі заплішчу іх у апошні раз? У такіх моманты наш унутраны імпульс захоплівае нас цалкам, а слова, няхай нават невыразнае, выказвае ўсю нашу істоту.

29. Кніга — гэта прыход. Кніга — гэта адыход. Гэта — прыход і адыход, што здзіўняецца адначасна. Калі насамрэч прышоў, адыходзіць. Калі баішся пайсці, то, пэўна, таму, што праз цябе не здзейснілася Кніга.

30. Проза? Паэзія? Кніга стаіць вышэй падобных размежаванняў.

31. Наватарства? Традыцыя? Кніга стаіць вышэй падобных размежаванняў.

32. Кніга не нараджаецца ў вас, хоць вы ў ёй жывіце; не нараджаецца яна і для вас, хоць вам служыць. Думка пра Левіяфана, цэла натоўпу, з'яўляецца адначасна і занатла высокай, і занатла нізкай для таго, каб маглі ўзнікнуць Кніга. Калі скажаш: раблю гэта для вас, гэта будзе альбо няпраўдай — глядзіце, які я высакародны, — альбо сумніўнай самаацэнкай — я ведаю цану вам і сабе ў параўнанні з вамі. Так з прадузятасцю звяртаецца да прадузятых. Таму ты толькі гаворыш; у гэтым — сакрэт неўкаранёнасці мовы. Гэта — спосаб быць, калі не ўмееш перажыць станаўленне; існаваць у агульных выразах, робячы выгляд, што рэальна бярэш удзел у чымсьці сапраўдным альбо ў чымсьці мажлівым.

33. Кніга — гэта найвышэйшая адказнасць. Але не тая адказнасць, якую звычайна прыпісваюць інстытуту, што называюць літаратурай, у дацэнненні да інстытута, што называюць грамадствам. Бо ці ж гэта адказнасць — сказаць што-колечы што камусьці не па душы, разбалбатаць усім вядомыя сакрэты грамадскага жыцця, абразіць нечыя ўяўленні пра дабрадзействы альбо пра прыгажосць? Усё гэта вядома, ці няякка даведацца і праблема заключаецца тут толькі ў гучнасці гаворкі. Калі ў Кнізе я адварочваюся ад дрэва, яно вяне, ад вады — вада перасыхае, ад Ты — ягоная прысутнасць блякне, і разам з ім згасаю я сам. Тады гук існуе, каб я не чуў, від, каб я не бачыў, а жыццё — каб Мяне (і Ты) не было.

34. Пачынаеш пісаць кніжку, а яна непрыкметна становіцца Кнігай. Гэткае падступнае надзея, якая прымушае нас згадзіцца на распалявіненне існавання.

35. Пачынаеш Кнігу, а ў рэшце рэшт атрымліваецца кніжка. Тут надзея стаіць на пачатку шляху. А ў канцы — суцэльнасць, што ўсё-ткі стаў аўтарам.

36. Кніга бязлітасная. Альбо яна ствараецца і цалкам змяняе тваё жыццё, альбо не ствараецца, і ты абсалютна дакладна кожны раз адказваеш на прывітанне: усё па-старому. І суцяшаешся ад думкі, што ты лепшы за ўсіх, ці роўны з лепшымі, ці што многія наштам горшыя ад цябе. У рэшце рэшт, у цябе някепская прафесія — як-небудзь пражывеш. Што ж з таго, што сваёй епрэстыжнасцю твая прафесія абавязаная таму, што жывая яшчэ сярод людзей няясная памяць і прадчуванне Кнігі.

37. Летуценіць пра Кнігу — занятак у вышэйшай ступені непрактычны.

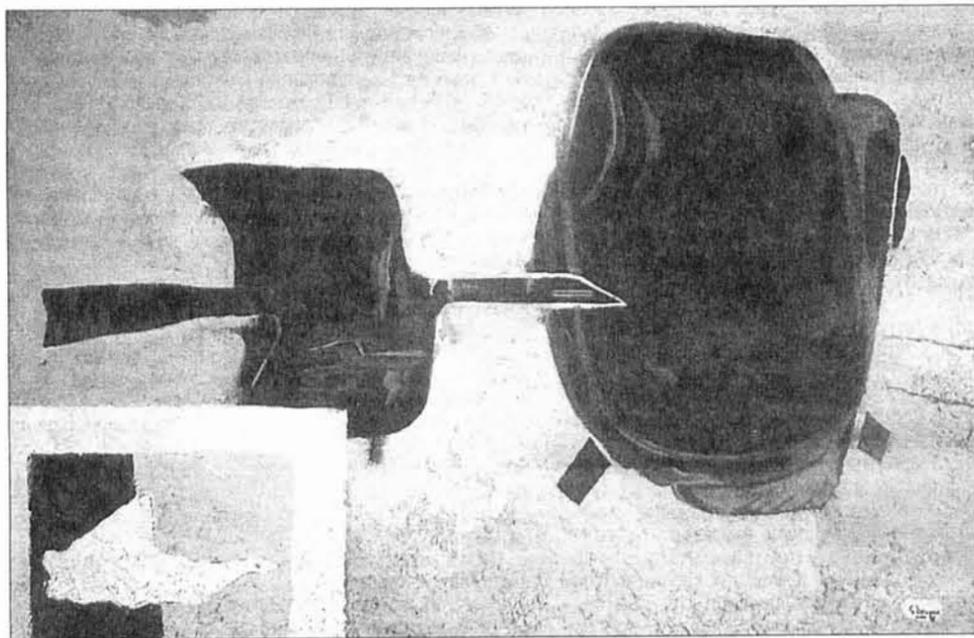
Пераклад з польскай Алега ДЫШЛІВІЧА.

«Буду долю сваю дажыдаці...»

Міфалагема долі ва ўсходнеславянскай культурнай традыцыі

Пакуль усё “астатняе” чалавецтва мітусіцца ў пошуках колькі-небудзь пэўных арыенціраў, у чые “краты” можна было б уціснуць сённяшняе прывідна-хаатычнае быццё, суайчыннікі могуць цешыцца якраз з манументальнасці родных “знакаў долі” (А. Разанаў) — тых вобразаў-сімвалаў, што муруюць на працягу не аднаго стагоддзя status quo ў нашым “космасе”. “Пятля — сякера — жабрацтва — як знакі-капіцы на разорах так і не засеянай беларускай нівы”, — зазначаў у 2000-м, на самым злome тысячагоддзяў, Яўген Рагін у лімаўскім эсе “Пакаранне незалежнасцю (пра нацыянальны синдром “раскіданага гызда”)”.
Налева — Доля, направа — Нядоля, паміж імі — Шлях. Беларусы напросту асуджаныя на “вечны спакой”, бо выбар — відавочна небагаты, што засведчыў яшчэ Максім Гарэцкі ў “Скарбах жыцця”: “Дык слава жыццю! Слава і смерці!”...

Грына ШАЎЛЯКОВА

Міфалогія — гэта своеасаблівы, таймнічы свет, створаны чалавекам дзеля таго, каб растлумачыць прыроду, Космас і самога сябе ў гэтым свеце, каб зразумець тая нябачныя механізмы, што рухаюць усё існае. Яна мае сваю патаемную, сімвалічную мову, што занатавала мудрасць, пошукі, спакусы, спадзяванні незлічоных пакаленняў. Міфалогія вечная, як вечныя пакуты і радасці чалавека.

Міфалогія — своеасаблівая “протафіласофія”, чые рэшткі захаваліся ў разнастайных культурных формах; інакш кажучы — гэта рэалізаваная ў міфе сістэма поглядаў і каштоўнасцей. Міф, у сваю чаргу, разглядаецца як “своеасаблівы спосаб існавання свядомасці чалавека” і як “максімальна абагульнены вопыт, праяўлены праз сістэму вобразаў”, дзе “сплаўлены ў адно пазнанне і творчасць” (Т. Шамякіна).

Менавіта ў міфалагічным мысленні ўкаранёныя ўяўленні нашых продкаў пра долю, без якіх, дарэчы, не здолела захаваць сваю ўплывовасць ні адна рэлігія свету. Паняцце лёсу — таксама нязменны складнік любой сістэмы вераванняў, сінонім містычнай наканаванасці жыццёвага шляху чалавека, яно трывала замацавалася ў народным светапоглядзе, знайшло своеасаблівае выражэнне ў фальклору. Між тым, асэнсаванне семантыкі міфалагемы долі (лёсу) мала разглядаць ізалявана ад агульнай праблематыкі даследавання славянскай міфалогіі. (Значым, што ў далёвым выпадку пад міфалагемай маецца на ўвазе матыў, тэма альбо частка, якія свядома запазычаны з міфа і ў пэўнай меры захавалі міфалагічную змястоўнасць).

Ва ўсходнеславянскай культурнай традыцыі міфалагема долі займае адметнае месца і з’яўляецца адным з самых распаўсюджаных матываў народнай культуры. Само слова доля (лёсу) мала разглядаць ізалявана ад агульнай праблематыкі даследавання славянскай міфалогіі. (Значым, што ў далёвым выпадку пад міфалагемай маецца на ўвазе матыў, тэма альбо частка, якія свядома запазычаны з міфа і ў пэўнай меры захавалі міфалагічную змястоўнасць).

вага фальклору (песнях, казках, прыказках і прымаўках), дзе атрымліваюць спецыфічна нацыянальнае выяўленне на ўзроўні суб’ектна-суб’ектных і суб’ектна-аб’ектных адносін.

Для архаічнага чалавека, мысленне якога было, паводле слухнай заўвагі В. Фрэйдэнберга, “канкрэтным, непадзельным і вобразным”, доля мела цалкам вызначаны сэнс: гэта паліўнічая здабыча і вынікі збірання, г.зн. агульная доля ўсяго калектыву, адчужаная, алабраная ў прыроды. З агульнай долі кожнаму чалавеку вылучалася яго асабістая доля, яго частка, якая ўжо належала яму і якой ён мог распараджацца. Архаічным уяўленнем пра долю нехарактэрныя былі ніякія абагульненні, доля — рэальная, значымае катэгорыя, і яе вобраз кожны раз задаецца канкрэтнымі аб’ектамі. З прычыны непаздальнасці першабытнага мыслення, што не размяжоўвала суб’ект і аб’ект, аб’ядноўвала аб’ект і дзеянні з ім, важак групы, які дзяліў здабычу на часткі, атаясамліваўся з самай здабычай, з агульнай доляй. Такім чынам, доля ўваходзіць у кола першасных міфалагічных уяўленняў як рэч, прадмет, дзеянне.

Ва ўсходнеславянскай культурнай традыцыі долю можна прадстаўляць і ў якасці канкрэтнага абрадавага атрыбута. Напрыклад, у вясельным абрадзе шчаслівае доля малалых звязваецца з караваем. У песнях гаворыцца, што ў сярэдзіне каравае знаходзіцца доля і шчасце. У радзіннай абраднасці гэта бабіна каша. Сваю долю ў выглядзе рытуальных падарункаў (мяса, печыва, разнастайных “каровак”, “казулук”) атрымліваюць удзельнікі святочна-віншавальных абыходных абрадаў (калядоўшчыкі, валачобнікі). Для гаспадароў доляў станецца тое, што ім паждаюць абдораныя: шчодрым прадракаюцца каровы, быкі, цялушкі, ягняты, снапы, зерне, пірагі і г.д. — багацце і дабрабыт; скупым пагражаюць звесці карову, свінку, нават прадракаюць труну, няшчасце, смерць.

Далейшае развіццё семантыкі міфалагемы долі таксама абапіраецца на архаічную схему, з той толькі розніцай, што месца ваяка займаюць бог, які дае долю, божышчы, якія адмяраюць і адразаюць долю, напрыклад, адна з мой-

раў. Само грэчаскае слова “мойра”, якім называлі і лёс, і бостваў, ад якіх залежыць быццё чалавека, літаральна азначае “тое, што заставалася ўдзельніку свята за сталом падчас дзялення жывёлы”. Як мяркуюць вучоныя, першапачаткова само слова “бог” мела значэнне “доля”. Напрыклад, іран. *Baga*, ст.-інд. *Bhaga* ўтрымлівалі прыкладна аднолькавую семантыку — “божышча, персаніфікаванае багацце, доля”. Санскрыцкае *bha* “дзяліць” спарэдзіла назоўнік *bhaga*, які выражае такія паняцці, як “частка”, “шчасце”, “божская істота”, адсюль — *bha-ga-vat* “надзелены шчасцем”, “шчаслівы”. Славянскае “бог” вынікае з таго ж значэння кораня *bhar* — “дзяліць”. У беларускай пазаабрадавай пазіі мы бачым цесную сувязь паміж паняццямі “бог” і “доля”. Напрыклад: “Галоўка не баліць, свет не заняволіць, // Да таго ж я хмурна, што не даў бог долі...”; “А бог жа даў мне горкую долю, // Нялюбага дружка...”.

Ва ўсходнеславянскай культурнай традыцыі права надзяляць альбо не надзяляць чалавека доляй атрымлівае шэраг персанажаў. Узнікае пытанне: а можа, у міфалагічным пантэоне славян існаваў нейкі канкрэтны “персанаж”, які адказваў за размеркаванне шчасця, долі? Можна выказаць меркаванне, што ім быў Дажбог. Імя яго, як вядома, складаецца з двух частак: *даждь* “дай” і *бог* у значэнні “доля”. Спашліўся на лінгвістаў, паводле якіх імя Дажбога этымалагічна адпавядае спалучэнню тых жа элементаў, што і ў вельдзіцкіх тэкстах: *daddhibhagam* — “дай долю”. І хача сюжэтна ён нікому не дае долю, само імя сведчыць, што гэта божышча, адной з функцый якога з’яўляецца надзяленне доляй.

Тым не менш, архаічныя матывы атасамлення “долі” з “богам” назіраюцца ў невялікай частцы тэкстаў, дзе сустракаецца вобраз долі (5 працэнтаў ад усяго аб’ёму). У астатніх жа песнях доля пастае сінонімам лёсу. Гэта звязана, напэўна, з разбурэннем міфалагічнага мыслення: доля стала нейкім абагульненым вобразам жыцця. Есць шмат цікавых прыкладаў, калі слова “доля” ў адной песні ўжываецца ў супрацьлеглых значэннях. Адбываецца наладжэнне значэнняў, і чалавек не заўважае, што яны супрацьпастаўляюцца, у мысленні яны яшчэ цесна звязаны: “Буду хадзіць часта паліваць (швэгчак), // Буду сваю долю дажыдаці... // Ах, мамачка, родная ты мая, // А горкая долечка ды мая”.

Заўважым, што слова “доля” часта ўжываецца разам са словам “шчасце”, і яны выступаюць як сінонімы: “Устань, матка, не ляжы, // Шчасця-долі ўдзялі”. Калі браць колькасць суадносін песень, дзе “доля” атасамляецца з “добрам лёсам” і “благім лёсам”, то выствяляецца, што ў першым значэнні гэтае слова ўжываецца прыкладна ў тры разы радзей, чым у другім. Чым гэта абумоўлена? Міфалагічны слоўнік сцвярджае: “Побач з добрай доляй як персаніфікацый шчасця ў міфалогіі і пазнейшых міфалагічных тэкстах выступаюць злая (нешчаслівая) доля, нядоля, ліха гора як увасабленне адсутнасці долі, благой долі”. Такім чынам, можна меркаваць, што большасць разглядаемых тэкстаў з’яўляюцца не вельмі старымі (гэта тыя, дзе доля — “благі лёс”), калі назіралася тэндэнцыя змены значэння, перавага семантыкі “благі лёс”.

Акрамя таго, беларусы і ўкраінцы лічылі, што бог дае сям’і апекуна — хатніка, які клапоціцца пра хатнюю гаспадарку і ўрадлівасць, забяспечвае дабрабыт, дастатак, здароўе. Хатнік уяўляўся продкам роду, міфалагічным заступнікам, які адхіляе бяду, нядолю. Лічылі,

што адсутнасць “свайго” хатніка, месца якога можа заняць падасланы ведзьмакамі “ліхі”, “чужы” хатнік, немінуча прывядзе да разбурэння гаспадаркі і смерці членаў сям’і.

Архаічнае ўспрыманне ваяка і бога ў суаднесенасці з канцэптам “бацька-маці” салзейнічала таму, што здольнасць надзяляць (альбо не надзяляць) чалавека доляй пераносіцца ў далейшым на ўласных бацькоў. Калі тэмай песень становіцца доля малодшага пакалення, то вельмі часта доля звязваецца з маці. Тут сустракаюцца розныя павароты тэмы. Напрыклад, маці дала дачцы прыгажосць, але выпусціла з-пад увагі долю; маці не дала долі; маці не паспела ўзяць долю для дачкі; нарадзіла не ў той час: “Породила мене мати // у Святую неділю, // Дала мені гірку долю, // нічога не вдію”. Паводле старажытных вераванняў, чалавек надзяляецца доляй не толькі пры нараджэнні, але і падчас шлюбу. Напрыклад, у песні “Парадзіла мяне мама ў правільную нядзелю” долю жанчыне дала маці пры нараджэнні. Далей доля персаніфікуецца. Ад злой долі пазбавіцца немагчыма: спрабуе яе жанчына прадаць, але людзі “не хочуць купляці”, бо ведаюць, што ліхая. Відавочна, што вобраз долі сімвалізуе замужжа жанчыны: “не паспела ўстаці, як ліхая доля кладзецца спаці”, не паспела сесці, як тая “закрычала есці”... Так з цягам часу доля персаніфікуецца, атрымлівае самастойнае міфалагічнае існаванне.

У фальклору ўсходніх славян існавала шмат прымаў аб Долю. Лічылася, што кожны чалавек мае толькі яму наканаваную Долю, якая вызначае яго лёс: “Бяздольнаму ўсюды нядоля”; “Ад ліхой долі нікуды не ўцячэш”; “Сваю долю канём не аб’едзеш”. Доля ўспрымалася не як божышча, а як своеасаблівы двайнік чалавека альбо істота, што не мае пэўнай “знешнасці”. Чалавек можа сустрэць сваю Долю выпадкова. Яна можа прымаць выгляд старога, жанчыны, дзяўчыны, хлопца, незнаёмца, заморфнай істоты. Характэрна, што знешні выгляд і характар Долю залежаць ад лёсу чалавека; Доля шчаслівага чалавека прыгожая, а Доля горотніка збасаная, нехайкая, лядшчкая, пачварная (брэдка). Напрыклад, Доля шчаслівай сястры “з салочку ідзе, як роза цвіце”, а бяздольнай “з балота ідзе, абмачыўшыся, абрасіўшыся”. Доля багатага чалавека працуе ў полі, дбае пра гаспадарку. Доля бедняка, як бы ён ні намагаўся змяніць свой лёс, спіць дзень і ноч, гушкаецца на галінках дрэў, гуляе, баляецца. Словам, дзеянін Долю не з’яўляюцца паўтарэннем дзеянняў чалавека: шчаслівы не працуе, але за яго працуе яго шчасце; няшчасны пакутуе, а яго Доля забяўляецца.

У беларускіх прымаўках знайшлі адлюстраванне два супрацьлеглыя погляды на ўзаемаадносін чалавека з Доляй. Паводле аднаго, Доля атасамляецца з фатумам, наканаваннем, яна абсалютна непазбежная: “Будзе тое, што будзе, а будзе, што суджана”; “Як суджана, то не міне”; “Чаму быць, таго не мінаваць”. Калі гора прывязалася да малодай дзяўчыны, то яна даганяе яе ў чыстым полі, і ў зялёных лугах, і ў цёмных лясах, і ў манастыры, даводзіць да смерці і пахваляецца: “Доконал, доконал, красную дэвіцу! // Вогнал, вогнал во сыру землю!”. Паводле іншага меркавання, чалавек сам можа вызначыць сваю Долю (“Куй сам сваю долю”; “Кожны сам свайі долі каваль”), выправіць (пабіць гультаяватую, і тады яна пачне працаваць), знайсці сваю долю, паклікаць яе: “Ой, пайдучы, гукаючы, // Сваёй долі шукаючы. // Адукнула мая доля // На тым баку сіняга мора”.

Такім чынам, імкненне матэрыялізаваць уяўленні пра долю і тым самым пазбавіць яе бесцяснасці, прыныповай нераспазнавальнасці рэалізацыя ў розных тыпах персаніфікацый Долю. У дачыненні ж да ўсходнеславянскай народнай культуры міфалагема Долю можа быць умоўна прадстаўлена схемай, якая адлюстроўвае адмысловую эвалюцыю народных уяўленняў: Доля (у канкрэтна-прадметным успрыманні) — Доля (Бог) — Доля (як Бог, які дае лёс) — Доля (тое, што дае Бог) — Доля (добра, шчаслівы лёс) — Доля (ліхі, злы, нешчаслівы лёс).

Святлана КРЫЛОВА

Вольга КУРТАНІЧ

Лічылка

Палічы: адзін, два, тры.
Зайцы выбеглі з нары.
А ў тым лесе палюнічы

Ловіць зайчыкаў ды лічыць:
“Тры, чатыры, пяць, шэсьць, сем,
Я ўсіх зайцаў гэтых з’ем”.
“Ты нікога не з’ясі,
Лепш ідзі дамоў ды спі.
Восем, дзевяць, дзесяць нас —
Не спаймаць усіх за раз!”

Толькі мячыку не спіцца,
Бо ён любіць весяліцца.
Хопіць бегач і скакаць,
Трэба ўжо адпачываць.
Заўтра дзень

сустранем новы,
Лялькам сшыем мы абновы,
Пабудуем зайкам хату
І у мяч згуляем з татам.

Скорагаворкі

Міхась ПАЗНЯКОЎ

Раніцою золкай
Цецярк з цецёркай
Прывялі ў дзіцячы сад
Чатырох цецеранят.

Драч стары загаварыў:
— Я няўдалы тата,
Бо на лузе пагубляў
Ранкам драчаннятак.

Бандэроль брат Браніслаў
Барысу з Браслава прыслаў.

Спрытны, жвавы вожык-зух
Сябруку пашыў кажух.

Журавель абураны,
Журавель зажураны:
Людзі рана журавіны
Выбралі з балацявіны.

Квактуха квакча, не суняць.
Квактуху не пераквактаць.

Загадка-задача

Тата ў садзе пасадзіў
Восем яблынь, восем сліў,
Вішні — тры, і грушы — тры,
Дзве чарэшні — на двары.
Я таксама не сядзеў,
А ваду насіў для дрэў.
Два, пад кожнае, вядры
Выліў я вады, сябры.
Падлічыце дрэвы толькі
І вады прынес я колькі?

Ля шашы сасна старая,
Ля сасны шаша крутая.
Лепш, шафёр, прытармазі,
Па шашы цішэй вязі.

Праз барвовы бярозавы гай
Серабрысты грукоча ручай.

Ёсць у мамы сонейка —
Шчырае,

пяшчотнае,
Што сагрэе добранька
У дзянькі самотныя.

Ёсць у мамы птушачка —
Галасочак звонкі.
Яе песні слухаюць
Ластаўкі і салоўкі.

Ёсць у мамы кветачка
Самая прыгожая.

Ёсць у мамы
дзетачка
Любая, харошая.

Святлана СПІНІК

Жвава скачыў,
Хутка ўцёк.
Ты яго
Не зловіш — ён
Тут сапраўдны
Чэмпіён!

Чэмпіён
па скоках

Скача зайка
Па лясочку,
Бачны вушкі
За кусточкам.
Скок, скок —
За пянёк!
Скок, скок —
Пад лісток!
— Зайка! Зайка!
Пачакай!
На, капусткі
Паспытай!
Толькі зайка
За пянёк

Вячэрняя
песенька

Ужо ночка наступае,
Сонца месячык змяняе,
Побач з ім гарэзы зоркі
Пра людзей вядуць гаворкі.

Спачываюць твае лялькі,
Ваўчаня,
мядзведзь і зайкі,
Спаць каток таксама хоча,
І ішчана закрыла вочы.

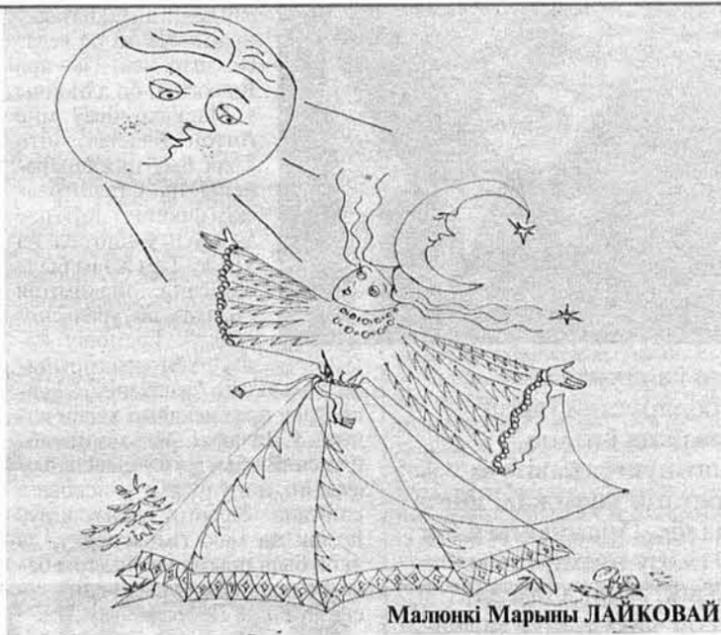
Айна БЯЛОВА

Чараўніца

Кальханка

Ноч...
Дзе-нідзе
зоркі-вочкі...
Чупно шапаценне лісточкаў.
Чараўніца па лесе блукае,
Дзеўчына маці шукае.
— Маці мая! Мой народзе!
Дзе ж тое дзіва ў прыродзе?
Дзе ж мае зелкі-карэнні?
Птушынае дзе апярэнне?
Мамачка, дзе твая ласка?
— Дзіцятка! Ты — песня-казка.
Я — слабое рэха па лесе.
Я — сонца струмень на снезе.
Ты — цуда-сон у дзіцяці.
Зорная ноч — твая маці...
Ноч...

Цішыня...
Таямніца...
Блукае па снах Чараўніца.

Малюнкі Марыны ЛАЙКОВАЙ

З казак старога астранаўта

Раіса БАРАВІКОВА

Гэта здарылася тады, калі мы вярталіся на Зямлю з Унука — самай яркай зоркі сузор’я Змяі, якое зямляне могуць назіраць на летнім небе. Наш міжзоркавы карабель быў даволі старым і ў нейкі момант пачала адмаўляць сістэма сувязі з Зямлёю. Падарожжа было не з лёгкіх. Зямля ўвесь час выклікала на сувязь. А нашы сігналы не даляталі да яе.

— Трэба зрабіць вымушаную пасадку і капітальна ператрэсі наш “талерачку”, — прапанаваў камандзір. Мы пагадзіліся і для пасадкі абралі зорку Гему — галоўную ў невялікім сузор’і Паўночнай Кароны. Пра гэтую зорку між астранаўтаў хадзілі самыя розныя чуткі. Многія даводзілі, што яна амаль як Зямля, што там можна сустраць братаў па розуме. Думаю, што ў думках кожны з членаў нашага экіпажа спадзяваўся на гэта.

Гема зачароўвала. Чым бліжэй мы падляталі да яе, тым большым рабіўся наш сум па Зямлі. Уражвала знешняе падабенства з нашай планетай, але хутка мы зразумелі, што ў Гему не тая памеры. Яна ў некалькі разоў была меншай за Зямлю, адно, ззяла блакітным колерам. Мы селі на яе, іншымі словамі, прыгеміліся, калі Свяціла, вакол якога яна абарочвалася, адпльвала за далагляд. Амаль зямныя прыцемкі ахутвалі Гему, але мы яшчэ добры час бачылі густую расліннасць на яе паверхні, амаль зямныя, — даліны, узгоркі. Былі там азёры і рэкі, а значыцца, і паветра. Не сталі чакаць ночы, вырашылі зрабіць агледзіны паверхні, узяць першыя пробы глебы. Камандзір паслаў астранаўтаў-разведчыкаў, сярод якіх быў і я. Разышліся па розных напрамках, але ад карабля я не паспеў далёка адысціся, як з грудзей вырваўся міжвольны крык

здзіўлення. Ля невысокага дрэва, якое нагадвала маладзенькі зямны клён, стаяў чалавек, — самы сапраўдны зямлянін, Ён быў юны, вельмі прывабнай знешнасці і ў святочным цёмна-сінім гарнітуры, да якога пасаваў ярка-жоўты гальштук. “Прывіт”, — мільганула думка, бо калі прыгемліваліся, на Геме не заўважылі ніякіх прыкмет жыцця. А чалавек тым часам зрабіў некалькі крокаў насустрэчу мне, працігнуў руку, як гэта робіцца ў нас на Зямлі падчас знаёмства, і што ні ёсць самым сапраўдным чалавечым голасам прамовіў: “Фія”. “Сымон”, — сказаў я і таксама працігнуў руку... Што заставалася рабіць? На ветлівасць адказаць ветлівасцю. Ягоны погляд быў ледзь адчувальным, і зблізку я заўважыў, што малады чалавек надзвычай устрыжаны. Ён увесь час азіраўся, але не на дрэвы, што раслі за намі, а глядзеў у неба, дзе ўжо паблісквалі зоркі. Мы сустракліся позіркамі і тут нечакана Фія (я зразумеў, што гэта ягонае імя), сарваўся з месца і пабег... Але адбег недалёка, прысеў на кукішкі, схпіўся за галаву, як гэта можа рабіць чалавек у вялікім адчаі, і амаль застагнаў: “Лка-а, Лка-а!” Мне здалося, што ён спрабуе нешта прылашчыць рукамі, але вось сунуў руку ў кішэню і тое, што ён выцягнуў з яе, пачало на вачах расці, павялічвалася ў памерах, пакуль не стала даволі доўгай трубкай. Фія прыклаў яе да вуснаў. Было адчуванне, што праз яе ён штосьці п’е. А потым... Потым усё ў маёй галаве змяшалася. Тое, што я пабачыў, не паддавалася ніякаму тлумачэнню. Фію ахапіў агонь, самы сапраўдны. Спачатку агністыя лініі пабеглі па ўсім яго целе, асвятліўшы ўсё наўкол, а потым ён ускрыкнуў... І ўсё! Усё! Быў чалавек і няма чалавека. Я не мог устаць на месцы, пабег туды, дзе толькі што выкрыкваў сваё тужлівае “Лка-а, Лка-а!” Фія. Грудок по-

пелу і трубка, — звычайная шкляная трубка, ля якой расла купка кветак: блакітныя, цёмна-сінія... На пялёстках зіхачела буйная раса і о-о, дзіва! З глебы пачалі вырастаць новыя кветкі і хіліцца да тых, што ўжо тут раслі. Перапляталіся сцябліны, пялёсткі дакраналіся да пялёсткаў і зліваліся ў адно... Калі б у мяне запыталіся ў той момант, што албываецца, я, напэўна, адказаў бы: “Танец пяшчоты! Любові! Кахання!” Я стаяў, утрапены, але вось у скафандры пачуўся голас камандзіра: “Вяртайцеся! Як мага хутчэй вяртайцеся на “Лілею”. Гэтак прыгожа паміж сабою мы звалі сваю “талерачку”. А я ўжо і сам бачыў, што трэба вяртацца. Неба раптоўна запунсавелася, і з гэтай чырвані пачала вымалёўвацца аграмалзіна чужога карабля.

Калі мы, астранаўты-разведчыкі, ужо былі на сваёй “Лілеі”, мы бачылі, як аграмалзіна, якая нагадвала трохпавярховую будыніну, прыгемлівалася. Потым з яе пачалі выбягаць няўклудныя істоты ў два, у тры сярэднія чалавечыя росты. “Робаты”, — зазначыў нехта з нас і мы пачалі лічыць іх: тры, пяць, дзесяць, трыццаць два... Гэта быў самы сапраўдны ваяўнічы атрад, узброены невядомаю нам зброяй. Але на наш карабель яны не звярталі ніякай увагі. Адрозна разбегліся па паверхні Гемы, штосьці шукаючы. І калі праз нейкі час мы іх пабачылі зноў, дык яны ўсе сабраліся ля таго месца, дзе ператварыўся ў грудок попелу Фія. Магчыма, яны шукалі яго і не знайшоўшы, пачалі таптаць, вытоптаць тую пяшчотную кветку. Калі ішлося, што яны ўсё наўкол выпаталі, рушылі да свайго карабля-аграмалзіны і неўзабаве ён ужо свяціўся ў цёмным небе над Гемай цымяна-ружоваю кропачкай.

А калі сонца асвяціла Гему, мы спуścліся на яе паверхню. На тым месцы, дзе раз’юшана тапталіся роботы, нідзе аніводнай кветкі ўжо не было і ўсё ж мы знайшлі некалькі непашкоджаных сцяблінак і выкапалі іх з карэннем, каб узяць іх з сабою на Зямлю, куды мы вярнуліся праз даволі доўгі час.

Укожнага з нас на Зямлі быў свой батанічны сад і перад самым прыземленнем “Лілеі”, галоўны наш батанік вырашыў, што тая некалькі сцяблінак, якія прыжыліся на нашым караблі, павінны належаць мне. Я не адмаўляўся. Мне хацелася як мага хутчэй упрыгожыць імі адну са сваіх клумб. Гэтак яно і здарылася. Кветкі хутка разрасліся, зацвілі і аднойчы адзін з маіх унукаў запытаўся: “Дзед Сымон, а як жа іх звануць? Ты забыўся ім даць імя!” Ён быў маленькі і не ведаў, што імя гэтым кветкам я даў даўно. Я згадаў і згадаў той танец сцябліні і пялёсткаў, танец незямной пяшчоты, і міжволі злівалася ў адно: імя незнаёмца на далёкай Геме, якога можна было прыняць за зямляніна, з тым слоўкам, якое ён тужліва выгукваў: “Лка-а, Лка-а!” Магчыма гэта было імя ягонай каханай, якая згарала раней ад пачуццяў, ад свайго незямнога кахання, і прарасла кветкаю, якую я назваў фіялкай. Фіялка дагэтуль расце і цвіце ў маім садзе, а, магчыма, і ў вашым... Я не шкадаваў насення, а вось гэтую гісторыю, адну з самых загадкавых для мяне самога, раскажваю ўпершыню... Калі хто-небудзь засумняваўся ў яе праўдзівасці, што ж, ляціце на Гему ў сузор’е Паўночнай Кароны, і, можа, там вам пашчасціць пазнаёміцца з незнаёмцам, які на вашых вачах згарыць ад кахання. Мяркую, што ад яго. Ад іншага не згараюць. Хаця, магчыма, гэта толькі мая ўласная думка.

Адрас яго любові

вені 1945 года. Горад быў разбураны. Прыехаўшы з Прагі, дзе закончыў вайну, я спыніўся ў Мінску і адразу пайшоў шукаць Саюз пісьменнікаў. Падыходжу да двухпавярховага дома, гляджу на ганку стаяць Іван Грамовіч і Усевалад Краўчанка — пісьменнікі, якіх я ведаў да вайны. Пытаю ў Грамовіча, ці не ведае ён што-небудзь пра Вялюгіна, бо аднойчы з Масквы пісаў мне Антон Бялевіч, што Толя быў цяжкапаранены на Сталінградскім фронце і доўгі час лячыўся ў шпіталі на Урале. Там жа ім была напісана знакамітая “Балада аб уральскім танку”. Грамовіч кажа: “А ён зараз прыйдзе. Толькі што бачыў яго...” І сапраўды, праз некалькі хвілін падшоў Вялюгін. Мы моцна абняліся. Ён быў ужо ў цывільным адзенні, а я ў форме вайсковага капітана. Вялюгін адразу кінуў позірк на маю гімнасцёрку, да якой былі прымацаваны тры баявыя ордэны. “Малайчына, — сказаў ён. — Добра ваяваў...”

Пасля гэтага мы ўжо не разлучаліся да апошняга дня Анатоля Сцяпанавіча. За дзень да раптоўнай смерці я наведваў яго ў бальніцы. Ён не адчайваўся, казаў, што хутка сустрэнемся ў рэдакцыі часопіса “Польмя”, толькі скардзіўся на боль у паясніцы...

Аб тым, што ў Вялюгіна быў выключны паэтычны густ, энцыклапедычныя веды сусветнай літаратуры, гісторыі, асабліва сваёй бацькаўшчыны, ведалі многія. Ён мог дапамагчы не толькі парадамі, а практычнай справай.

У кіно ён быў такім жа майстрам, як і ў паэзіі. На яго рахунку дзесяткі хранікальна-дакументальных фільмаў. Па яго сцэнарыях былі зняты фільмы — “Генерал Пушча”, “Дарога без прывалу”, “Бацька Нёман”. З’яўляўся мастацкі фільм “Рэха ў пушчы”.

Пятро ПРЫХОДЗЬКА

Зартыкулаў і рэцэнзій, уключаных у двухтомнік выбранных яго твораў (1973), можна даведацца, якія думкі хвалявалі Анатоля Сцяпанавіча. У 1963 годзе ён пісаў:

“Паэзія — гэта далёкія вятрыстыя шляхі, вечная шчаслівая трывога. Паэзія не любіць сыгага жыцця і спакою. Паэзія адразу памірае ў абыякавым катэдры і чыноўніцкім кабінете. Яна патрабуе, каб ёй падуладны творца добра ведаў радаслоўную Яе Вялікасці, інакш ён будзе адкрываць даўно адкрытыя амерыкі. А таго творцу, які хоць і верна слу-

кароткую, але змястоўную і прачучую прадмову, скласці анталогію паэзіі братняга народа, тэматычны зборнік. На гэтай дзельцы літаратурнай дзейнасці мне давалося неаднойчы працаваць разам з ім. І я змог пазнаёміцца з ягоным густам, ягоным метадам рэдагавання. Вялюгін быў укладальнікам трэцяга тома “Анталогіі беларускай паэзіі”. Праз дваццаць гадоў дырэктар выдавецтва “Мастацкая літаратура” М. Дубянецкі са здзіўленнем запытае мяне: “Як гэта ты ўмудрыўся за два дні здаць у набор аж тры тамы “Анталогіі”

— Прыходзь, стары, заўтра да мяне дамоў гадзін у адзінаццаць раніцы, — сказаў ён мне.

Прышоў, паклаў на стол тое, што мне ўдалося адшукаць у часопісах і газетах, запягальна паглядзеў на мэтра. Замест адказу ён падставіў лесвічку да стэлажа з кнігамі, загадаў:

— Станавіся і падавай... Буду называць. У мяне аўтары расставлены па алфавіце...

Бібліятэка ў Вялюгіна была багатая, паліцы — ад паллогі да самай столі — застаўлены ў асноўным паэтычнымі зборнікамі. Многія кнігі — з аўтаграфамі

Паэзія — вятрыстыя шляхі

жыў ёй, але на нейкі час са строгага паста сышоў і здрадзіў, яна карае страшнай карай забыцця”.

Вялюгін цаніў чыстае сяброўства і моцную дружбу, не апускаўся да злапомнасці і панібратства, гэтак жа і не прымаў у свой адрас лёстак.

Час мінаў, а чулая душа Анатоля Сцяпанавіча доўга, аж да самай смерці, смуткавала па сябрах юнацтва, што не вярнуліся з вайны. Гэта ён у 1948 годзе сабраў і выдаў кніжку-рэквіем “Мы іх не забудзем”, напісаў да яе прадмову. Пашыраны варыянт гэтай кнігі перавыдадзены ў 1967 годзе пад назвай “Крывёю сэрца”.

Лепш за Вялюгіна на той час ніхто не мог адрэдагаваць першы зборнік маладога паэта, напісаць

аб’ёмам у 60 аркушаў?” Сапраўды, сёння ў такое цяжка павярць. Работа вялізная. Але ж і ўкладальнікі бываюць розныя. А рэдагавалі “Анталогію” — Пятрусь Броўка, Кандрат Крапіва, Максім Лужанін, Максім Танк.

Зборнік “Вянок дружбы” быў прысвечаны Дэкадзе рускай літаратуры ў Беларусі, якая праводзілася летам 1961 года. Задума кнігі нарадзілася позна і зацверджана Камітэтам па друку, калі да свята заставалася недзе каля двух месяцаў. Трэба было тэрмінова падабраць вершы рускіх паэтаў пра Беларусь і беларускіх — пра Расію, г.зн. перакапаць стосы кніжак і часопісаў. На такую, здавалася б, непасільную работу згадзіўся Анатоль Вялюгін.

аўтараў. У сваім кабінете Вялюгін выглядаў не толькі гаспадаром, але і вучоным, палкаводцам... Ён называў і называў прозвішчы паэтаў, іхнія вершы, многія з якіх тут жа цытаваў.

Так мы за якія два-тры дні склалі кнігу.

Калі азірацца назад, дык можна прыгадаць і яго гасцінны драўляны дамок на вуліцы Талстога, дзе ён выхваляўся сваімі галубамі, частаваў яблыкамі з уласнага саду, і Дом творчасці “Каралішчавічы”, дзе ён вучыў нас шукаць рыжыкі, і рэстаранная сталолі, і выпадковыя сустрэчы на сцэжках валоўшчынскага лесу, куды ён любіў хадзіць па грыбы...

Хведар ЖЫЧКА

Мікола МЯТЛІЦКІ

Урок Анатоля Вялюгіна

— Чытайце Купалу
сябрынаю шчыльнай услых,
І мала-памалу
не стане паэтаў глухіх, —
Так майстра прызнаны
са скронню сіваю, як дым,
Казай, узлаваны кульготай радкоў,
маладым.
І пільнасцю вока
настаўніку ўвагай плачу:
Чытаю Прарока,
агністыя строфы шапчу.

І музыку слова
прыносіць дыханне радка,
Магутна, вяснова
гайдаецца духу рака.
— Пасейшы сябрынай,
чытайце Купалу услых.
Ён мовы адзіны
віры-таямніцы спасціг...
І слова святлынна
вядзе чараванне ў цішы.
Займае Айчына
шырокія гоні душы.

Праносыцца шквалы,
узрушныя стынуць грамы.
Я чую ў Купалу,
адкуль і па што выйшлі мы.
Скрозь лёсу прагалы
ды вецер астудны ў лісці
Пытаю ў Купалу:
а колькі яшчэ нам ісці?
І, яснычы вочы,
мне кожны гаворыць радок:
Ты дайдзеш аднойчы,
калі ты сапраўдны хадок.

Разветрыцца скрусе,
як дыму ля родных прысад.
Твайёй Беларусі
заняць свой пачэсны пасады.
Цвярдзей ад металу
яе санцалікая раць.
Чытаю Купалу,
і кажа Купала: не здрадзь!
Саступаць слабыя,
забыўшы і мову,
і...
Іх думкі рабыя
абрынуцца смеццем
на звод.
Па вечнай пуціне,
забыўшы на слоту і ноч,
Насустрач Айчыне
з нязломнаю дужасцю
коч.

Дотык крыла

Аднаму паэту мой брат-цесля са сваім суседам дапамагалі будаваць дачу на вядомай Лысай гары. Побач стаяў дом Анатоля Сцяпанавіча. Ён часта падыходзіў да будаўнікоў, каб пачуць ад іх, вяскоўцаў, росныя беларускія слоўцы. Запісваў іх у свой бланк. Ён любіў простых людзей, іх мову, гаворку. Я не раз бачыў, як ён частаваў будаўнікоў цыгарэтамі, яго фірмовым тытунём "Нептун". Адночы запрасіў іх да сябе ў дом. І ўжо частаваў не толькі курывам, але і кроплямі каньяку. Калі я прыязджаў пазней дамоў у вёску, сусед Мікола, гумарыст ад прыроды, той самы дачны будаўнік, пытаў: "Ну як там жыве Бялугін? (Так жартаўліва, а, можа, і не дачушы прызвішча, называў ён Анатоля Сцяпанавіча). Вельмі харошы чалавек!"

Скажу, што быў я ў паэты ў той трагічны дзень, калі загінула жонка, Наталія Кедалава. Невыносна было бачыць яго ўчарнелы ад гора твар. Гэтае сямейнае гора, можа, як нікому з нашых пісьменнікаў у 80-я гады, давалося яму вынесці поўніцай. Хутка за жонкай страціў ён адзіную дачку Ірыну... Але не скарыўся ён гэтай павароту лёсу. Пісаў ці не апошняю сваю паэтычную кнігу "Заклён на скрутны вёр", хадзіў на працу ў часопіс "Польмя".

Прысутнічаў я і на апошніх праводзінах Анатоля Сцяпанавіча. Ён і ў труне ляжаў, як сапраўдны мэтр, той жа Адмірал паэзіі, з убеленай галавой. Перад ім схіляліся ў журбе яго вучні-паэты.

Яўген ХВАЛЕЙ

У народзе кажуць, што бяда адна не ходзіць. У гэтым мы, вожыкаўцы, пераканаліся летась, на влічкі жалы, і самі. Напярвышны красніца заўчасны смерць абарвала жыццё тагачаснага галоўнага рэдактара часопіса Алеся Пісьмянкова, а праз восем месяцаў, 26 снежня, яна вырвала з нашых шэрагаў яшчэ аднаго аднаго вожыкаўца — Рыгора ЯЎСЕЕВА.

Па трагічным супадзенні і адзін, і другі — землякі: абодва — з Магілёўшчыны. Больш таго, ёсць нейкае неверагоднае супадзенне і ў назвах іх родных мясцін: Рыгор родам з вёскі Барок Бяльніцкага раёна, Алеся жа — з касцюковіцкага Бяльніцкага раёна. Ядла іх і заўсёдна чалавечая даброта, якой абодва так шчыра дзяліліся з кожным, каго б ні сустракалі на жыццёвай дарозе.

Памятаеш, як пскадаваў Рыгор Мінавіч, што, позна даведваючыся пра смерць маладога земляка і сябра, не паспеў дабрацца ў Мінск са сваіх Вузлоў у Капыльскім раёне, дзе жыў на той час, і не змог правесці яго ў апошні зямны шлях. Загінуў праз дзень у рэдакцыі, Рыгор Яўсееў плакаў, памужчыньску не хаваючы слёз, і адно прыгаворваў: «Эх, Алеся, Алеся, лепш бы смерць забрала мяне, старога...»

Смерць не прымусяла доўга чакаць. Але ж хіба час паміраць, калі табе толькі пэсьшэдзят два? Тым больш, калі маеш столькі творчых задум, столькі жадання пра многае распаветці, падзяліцца запаветнымі думкамі і пачуццямі з чытачамі. Сёе-тое з новага Рыгор Мінавіч абяцаў дзвесці і ў «Вожык», дзе быў і рэдактарам аддзела фельятонаў і пісьмаў, і членам рэдакцыі, і літсупрацоўнікам, і які стаў апошнім месцам яго працы.

А дагэтуль Рыгор Яўсееў пчыраваў у бяльніцкай раённай газеце «Зара камунізму», часопісе «Польмя», рэспубліканскім Дзяржкамвядзе, доўгі час з'яўляўся рэдактарам і старшым рэдактарам выдавецтва «Мастацкая літаратура», блаславіў у свет не адзін дзсяткаў кніг пачынаючых і сталых беларускіх пісьменнікаў. А да ўсяго ён падарыў чытачам і цалую бібліятэку ўласных паэтычных зборнікаў: «Верабей пад воблакам», «Гатовая рэзка», «Вялікая лыжка», «Мох на бярэні» і шэраг іншых, у тым ліку і ўнікальны дывялектны слоўнік гаворак Бяльніцкага раёна «Маці казала так», які варта было б паруціцца і перавядаць.

Працуючы ў нялёкім жанры сатыры і гумару, Рыгор Яўсееў умеў востра і з даюма вышэйшымі адукацыямі, ніколі і не імкнуўся, але гэта быў насамрэч влічкі чалавек, таленавіты ў творчасці і нягавіты ў працы, мудры і таварыскі ў жыцці.

Рыгор Яўсееў не меў у жыцці вялікіх службовых пасадаў, да якіх, зрэшты, з даюма вышэйшымі адукацыямі, ніколі і не імкнуўся, але гэта быў насамрэч влічкі чалавек, таленавіты ў творчасці і нягавіты ў працы, мудры і таварыскі ў жыцці.

Самабітны паэт, вядомы рэдактар, класіфікаваны настаўнік для малых, ён самаадна любіў «Вожык», штокартальна падпісваў на яго адна-вяскоўцаў-вутлоўцаў, якія сталі яму роднымі, радаваўся кожнай удачы калег і перажываў нашы няўладзіцц.

Яўсееўская любоў да часопіса, да людзей — як вечны запавет нам, сёняшнім супрацоўнікам «Вожыка», і кожнаму з тых, хто прыйдзе пасля нас.

ВОЖЫКАЎЦЫ

Беларускі навукова-даследчы інстытут дакументазнаўства і архіўнай справы выказвае глыбокае спачуванне загінуўму аддзела археаграфіі Язэпу Яншкевічу з прычыны смерці яго БАЦЬКІ.

Казімір КАМЕЙША

З салаўінай пушчы

У Ягонай паэзіі чаромха застаецца чаромхай, холад холадам, мёд мёдам, верас верасам, вёр вірам, а лес лесам; сонца заўсёды поўнае ягаднага соку, птушынага свісту, рыбінных скокаў; зямля, неба, агонь, вада захавалі прыродную сваю сутнасць...

Ягоныя строфы настолькі выразныя, настолькі тонка апрацаваныя, што падобныя на манеты.

Мяркую, страфічнаму май-стэрству Ён вучыўся ў Пятра Глебкі, якога вельмі любіў. Рытміка ж ягоных вершаў — гэта да звону нацягнутая жылка-струна, якая злучае ў адно моцную руку удара і дужую ў рацэ, але ўжо злоўленую стронгу...

Ён умеў уплываць на паэтаў, і таму яны — ад майстроў

да пачаткоўцаў — былі гэтак жа залежны ад Ягонай рэдактарскай прысутнасці, як добры настрой бывае залежны ад алкаголю.

Ён не быў рабом пісьмовага стала, але заўсёды быў уладаром сяброўскага застолля!

Празаічна разлічаная на Купалаўскую прэмію, паэма «Вецер з Волгі» аказалася ўзорам сапраўднай паэзіі...

Ён здолеў скінуць з сябе ланцугі сталінізму і ў канцы жыцця вярнуўся да ідэалаў нацыянальна-дэмакратычнай Беларусі...

Голуб над ясенем, а пад ясенем лось — гэта Ягоны герб.

Я веру, што Ягоная калыска сапраўды — з салаўінай пушчы, а Ягоная труна — з дрымотнага бору.

Леанід ДРАНЬКО-МАЙСЮК

На Дзяды надвор'е амаль заўсёды плачае, з дажджамі. Такім было і мінулай восенню. Да самотлівай пахмурнасці дадаваўся яшчэ і парывісты вецер. Я доўга не мог распаліць дзве свечкі на надмагілі дачкі, бясконца круціў колца запальнічкі.

...Праз дарогу — магіла Хведара Чэрні, а далей яго — Вялюгіна. Там, на могілках, мне згадваўся, ужо і не такі блізка па часе дзень яго пахавання. Упарцілася, чамусьці не хацела зачыняцца века труны. Нейкі цеснаваты апошні дамок выбраў паэту. А калі пачалі трыкаць аб века развітальныя камікі жаўтапёсу, над верхавінамі вы-

хваліў М. Лужаніна.

Я неяк пісаў ужо, што ў яго было многа сяброў. Гэта так. Але "метода" албору іх была свая, вялюгінаўская. Сябры правяраліся на сумленнасць. Нават у тым жа застоллі. Многія адразу, як сухі ліст, асыпаліся. Часта пасля доўгага застолля ён выбіраў аднаго, хто праводзіць яго да самай хаты. Сёння гэта мог быць я, заўтра — нехта іншы. Скажу, што праводзіны "адмірала" былі справай як прыёмнай, так і нялёгкай. Тыя некалькі соцен метраў ад Дома літаратараў да цырка, якія можна было прайсці за некалькі хвілін, выліваліся ў добрыя гадзіны. Ступіць Анатоль Сцяпанавіч паўкроку, потым спыніцца, за-

Настаўнік і сябра

своіх, цыбаватых сосен з грымным гулам праляцеў самалёт. І хтосьці нечакана згадаў, што паэт і сам вучыўся некалі ў лётнай школе, да лётчыкаў заўсёды ставіўся з асаблівым пачуццём і павягай. Памятаю, з якім гонарам расказваў ён мне пра свайго цесця, ваеннага лётчыка Мікалая Кавалеўскага, а потым і пазнаёміў нас у івянецкім грыбным барку. Можа, і гэты самалёт над соснамі быў не проста нейкім супадзеннем, а трагічным сімвалам развітання.

Нешта наблытана з датамі на яго сціплым помніку. Па ўсіх каляндарных згадках Анатоль Вялюгін нарадзіўся 27 снежня 1923 года. На помніку ж дата нараджэння пазначана наступным годам. Радкі на пліце "Ціха, мора, чаго ты шуміш — / Я і сам бушаваць умею!" змушаюць згадаць паэта маладым, часамі і, праўда, крыху бушуйным.

У яго творчым набытку магло быць куды больш паэтычных радкоў, але шмат часу аддавалася рэдагаванню чужых твораў, цэлых кніг, уласным кінасцэнарыйм і проста чытву. Усе літаратурныя часопісы, і нашыя, і маскоўскія, якія ён пастаянна выпісваў, працываліся ад першага да апошняга радка. І абавязкова — з алоўкам. Валодаў ён энцыклапедычнай дасведчанасцю, мог вецці гаворку на роўных з любым спецыялістам. Задоўга да слаўтага Інтэрнета ўсім яго магчымасцямі валодаў Вялюгін. Сябры казалі праўду: "Вялюгін ведае ўсё".

Яго лепш было слухаць, чым расказваць нешта самому. А гаварыць ён мог цэлую ноч, без спачыну, смакуючы цыгарку за цыгаркай ды зрэдку прыгубляючы чарку. Я памятаю такія ночы ў яго рабочым пакоі ў доме па вуліцы Янкі Купалы, насупраць цырка. Слухаючы яго голас, бывала, і задрэмтеш, але тут жа падхопіцца, штурхануць нейкім нечаканым словам з доўгай, але заўсёды шчырай і разумнай гаворкі.

Ён цаніў у чалавеку талент, эрудыцыю, памяць. З захапленнем выказваўся пра дасведчанасць П. Глебкі, памяць П. Пестрака, за моўныя пошукі

Васіль ЗУЁНАК

У вянок Анатолю Вялюгіну

З хвінамі, што мрояцца дамамі,
Знябесненая сінімі дымамі;
Саартаёя дыханнем і каханнем,
Шторанія ў вокнах, быццам
на экране,
Глядзелася: суседу ад суседа
Хаваць не собіла ні радасці,
ні беды;
Выходзіла, як мацяры-равесніцы,
Начную змену сустракаць
ля веснічак;
То ў мураве, а то ў пясчаных
выспачках —
Без зрукату:
і днём давала выспацца;
Каб месцічы не чуліся сьлячанами,
У ходнікі абутая дашчанами,
Аной рыпела саннымі падрэзамі,
Вялоў кіпела палісадам бэзавым;
Свавольна, па-вясковому,
не стрункая,
Дакладны адрас мела:
"За чыгункаю", —
Як у казённу дарогу позвамі,
Трывожыла гудкамі паравознымі;
Не гналася за векам найздагонку,
Але й вачмі не лыпала
спрасонку... —

Дык вось — я меў ні мала і ні многа:
Я жыў тады на вуліцы Талстога.
Быў катушок мой богам беражоны,
Як водзіцца ў сям'і маладжонаў.
У цеснаце не ў крыўдзе,
— гэтакім чынам
Я быў шчаслівы —
жонкаю і сынам...
І меў яшчэ — як кватарант —
заслугу:
Тут жыў калісьці
Анатоль Вялюгін.
Паэзіі службовец знакаміты,
Сам, як санет, з радкоў
тугіх адліты. —
Быў галубятнік: вышынёй
глыбіннаю
Ён з неба гаварыў
па-галубінаму —
Выносіста, крылата і патхнёна,
У слова, як у неба, улюбёны...
На вуліцы Талстога я, найначай,
Тады нашчадкаў галубоў
тых бачыў.
Пярынка з галубінага крыла
Мне рыфмаю Вялюгінскай была...
Я ўдзячны майстру: як настаўнік
строгі
Маю сцяжыну з вуліцы Талстога
Адночы ён прыкмеціў і прывесціў...
Бываюць жа — вось гэтакія —
на свеце,
Ёсць вуліцы: з наканаваннем
Бога...

Дантэ АЛІГ'ЕРЫ:

"І цяпер задача нашая ў тым, каб асвятліць велічныя словы, якія заслугаюць таго, каб ва ўзвышаным стылі знаходзіцца."

("Пра народнае красамоўства")

Сяргей Панізінік
Пры сьвячэньні...

Сяргей ПАНІЗНІК. "Пры сьвячэньні..." (зборнік вершаў; Вільня, "Наша будучыня", 2004, рэдактар А.Храмціўч, 500 асоб., 225 стар. з іл.)

У мяне — першы юбілей. ЛеГалізацыі — год! Веха аднак. З другога боку — гадзіна і неадназначная рэпутацыя. Пераважна негатыўная. Вось і Сяргей Сцяпанавіч пакінуў мне сваю новую кніжку з такім дарчым надпісам: "Пад салама-рэзку Леаніда Галубовіча". Тут і іронія, і самакрытычнасьць, і разуменне аўтарам рэкламна-крытычнай сутнасці самой рубрыкі. Дзякуй. Будзем лічыць за віншаванне.

А яшчэ, пры сустрэчы, спадар Панізінік неяк сумнеўна спытаў-зазначыў: *занадта, мабыць, таўсматай і стракатаю кніжка атрымалася...*

Я сказаў бы, што яна падобная на свайго аўтара. Хто ведае С.Панізініка, той зразумее. Ён заўжды быў *вылучны* знешне (і паставаю, і адзеннем, і характэрнымі паводзінамі). І сёння, на сёмым дзесятку, яго можна сустрэць у светла-салатавых шганах і якім-небудзь пярэстым пінжаку ці кашулі... Стыляга, піжон, фраер?.. Ды не, проста ў чалавека такі стыль жыцця, у тым ліку і ўнутраны. Бо хіба фраер мог угадавацца ў казармах Львоўскага вышэйшага ваенна-палітычнага вучылішча?! Зрэшты, неабходна зазначыць, што ўсёкае вучэнне ў Львове зусім іншае, чым у Маскве альбо ў Мінску. Хоць талды, у адліжных 60-х, чырвонаму колеру яшчэ ой як доўга было *вышвітаць* да сённяшняга *аранжавага*...

З іншым сутыкнуцца і адскочыць, як мячкі

у пін-понгу: "прывет!" — "прывет!" З Сяргеем Сцяпанавічам іначай. Ён людзей *загаворвае*. Ад дрэннага настрою, ад паганага часу, ад несучешнага... Яго вядомая вайсковая фотакартка са сланечнікам на плячы кажа сваім падтэкстам больш, чым кажу я словамі: паэт Сяргей Панізінік — чалавек светлы і шчодры на душэўнае святло. Ён збіральнік і скарбнік незалежных ад часу ідэй.

Талент чарсьцьвее на хлебе казённым; творцы, як і народ, непаўторныя!

Гэты зборнік вершаў выдалены ў Вільні складаецца з сямі *ратаў* (раздзелаў альбо частак), назвы якіх даюць яркае ўяўленне пра свой паэтычны змест: "На падкове Дзьвіны", "На шляху з Грэкаў у Варагі", "Уверх па цячэньні", "Апіева дарога", "Праходка іранічнага апазіцыянера", "Мэмарыяльная Сасна спатканьня", "Урадню сабрацца".

У кніжцы шмат фотакартак, ілюстрацый і мастацкіх заставак, што надае ёй нязмушаны альбомны (зноў жа — *стракаты*) выгляд. І гэта апраўдана, паколькі бальшыня вершаў прысвечана вядомым і бліжкім аўтару людзям, а таксама гістарычным дзеям і помным месцам, так ці іначай звязаным з беларушчынай... Назоў зборніка спадар Панізінік *тлумачыць* гэтак:

Чуйны дзень любоўю лечыць: прыпыняе бег на тое, каб сустрэчы ўвекавечыць, слова выдаць залатое на прызнаньні, на зычэньні перад кожным лікам ясным... Супыняюцца імгненні нашым позіркам прыўкрасным, каб натхнёныя памкнёны прыўзняліся на страмёны

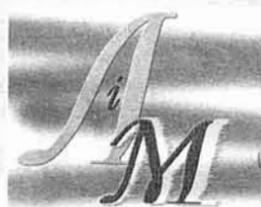
ў аблачынным аблачэньні; каб жылі мы ў пасьвячэньні, што і нашыя імёны узгадаюць пры сьвячэньні.

Высокі ўзровень вычування ўнутранага сэнса-голасу беларускага слова, яго рыфмазбежнасці і нязмушаная фарматворчасць набліжаюць С.Панізініка да мастацкай манеры сьлыннага майстра сучаснай айчынай паэзіі Рыгора Барадуліна.

І хоць, як піша ў адным са сваіх праграмных вершаў С.Панізінік "Крэўская муроўка", прысвечаным спадару Юрку Станкевічу, "па маці я — чэх./ Беларус — напалову", ён усё ж, задаўшыся спрадвечным нацыянальным пытаннем: "А што ў нас упоўню?/ Вярнуўшыся з лову/ хто балт напалову,/ крывіч напалову...", спрабуе даць на яго свой адказ:

Да трэці мы ў згубе, а то — да паловы. І толькі дзе Крэва акрэсьліла змову, — муроў час пакінуў папраўдзе палову. А колькі свабоды век даў на дамову ўдзяржавіць астатнюю Крэва палову? Мы дом умацуем глыжамі і цэглаю... Мы — нацыя! Будзьма сцяною суцэльнаю!"

Аспрэчваць гэта не выпадае. Застаецца толькі пажадаць шанюўнаму аўтару жыць не толькі пры сьвячэньні іншых, але і доўжыць сваё ўласнае духоўнае сьвячэнне. Дзеля паэзіі і чытачоў.

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе
ўзнагароджаны ордэнам
Дружбы народаў

**ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР**

**Анатоль
КАЗЛОЎ**

Рэдакцыйная рада:

**Святлана БЕРАСЦЕНЬ,
Віктар КАВАЛЁЎ,
Янка ЛАЙКОЎ,
Ірына ШАЎЛЯКОВА,
Наталія ЯКАВЕНКА,
Алесь ГАЎРОН —
в. а. намесніка
галоўнага рэдактара**

АДРАС РЭДАКЦЫІ:
220005, Мінск,
вул. Захарава, 19

ТЭЛЕФОНЫ:
галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

АДДЗЕЛЫ:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-81-53
паэзіі, літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы — 284-66-73
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-81-53
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

Электронны адрас:
e-mail: limsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце —
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылалца на "ЛІМ".
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцензуе.
Пазыцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый.
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва"

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

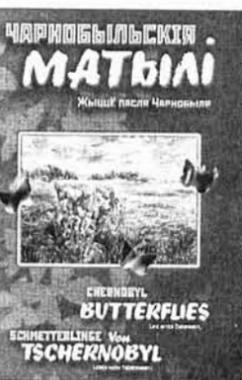
Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Ф. Скарыны, 79

Індэкс 63856. Наклад 2932
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар паліцыяны ў друк
19.1.2005 у 11.00

Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь
Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва"

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 72

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

**ЧАРНОБЫЛЬСКІЯ
МАТЭРЫ.** "Жыццё пасля
Чарнобыля". (на беларускай,
англійскай, нямецкай і
рускай мовах; Мінск, ГА
"Рэспубліканскі літаратурна-мастацкі фонд
"Гронка", 2003, аўтары
за выпуск В.Якавенка, рэдактар-складальнік В.Вераб'ева, 1000 экз., 215
стар. з малюнкамі дзяцей)

таму што і Сам Ён "на Беларусі жыве"?.. Хто ведае... апроч Караткевіча...

Такія кніжкі з'яўляюцца своеасаблівымі памінальнымі — малітвамі бязвінна пакара-

ных перад натоўпам абьякавых сведак.
Я працытую толькі кароткія фрагменты дзвюх споведзяў.
"Спадвечны Божа!
Мне ўжо 22 гады. Госпадзе! Як і любая іншая дзяўчына, я мару аб шчаслівай сям'і, аб бесклапотным смеху майго дзіцяці, аб радасным дні, калі яно ўпершыню стане на ножкі, затым вымавіць "мама", "тата", потым пойдзе ў школу... але не ведаю, Нябесны Уладар, што будзе заўтра... Які лёс чакае сям'ю, якая яшчэ не стварылася, сярод сённяшніх чэрствасці, бяздушша, недаверу, хітвасці, што пасяліліся ў душах людзей. Як я абараню сваю будучую дачушку ці сыночка ад усяго гэтага?
Магутны Божа! Ты ўсё бачыш, усё чуеш, усё ведаеш! Падкажы, чаму сёння нараджаюцца немаўляты з фізічнымі пашкоджаннямі ці разумовымі, і нараджаецца іх усё больш і больш?
Дзе выйсце з гэтага пакутлівага жыцця?
Чаму не ставіць сапраўдны дыягназ чарнобыльскім хворым, як робіць гэта доктар Шумілаў?"
Гэтак піша Тацыяна Акулевіч з Калінкавічаў. А споведзь-ўспамін Ігара Вакалюка з Жодзіна ўвогуле змушае халадзец кожнае мала-мальскі чуйнае чалавечае сэрца: "Помню, калі пасля аварыі я попал у больніцу. Мяня положылі ў аддзельную палату. Сядзя на полу, плачу і зову сваю маму, нікого рядом нет. Мне холодно и страшно, от страха всё немеет внутри. Потом зашла медсестра, приоткрыла окошко, бросила

таблетки на тумбочку и быстро ушла. Потом пришла мама, она сильно ругала врача и медсестру. Мне показалось, что мама хочет меня здесь бросить, а здесь никто ко мне не подходит, почему-то, остригли мои волосы, засунули в эту стеклянную и холодную палату. Мама открыла стеклянную дверь, взяла меня на руки и прижала к себе. Сразу стало так тепло, так хорошо. Моя мамочка меня никогда не бросит, она переделала меня, накормила, мама приходила ко мне каждый день. А потом, когда я вырос, она мне рассказала, как боялись заходить ко мне в палату врачи и медсестры, потому что я "фонил", а они боялись облучения. В метре от меня дозиметр показывал изменения радиационного фона."

Гэта ў нашым характары — абыходзіць небяспеку. Але ці не абыходзім мы разам з тым і самаго чалавека з усімі яго зямнымі няшчасцямі, палчас абрынутым на яго іншымі людзьмі, уладай, а то і цэлай грамадскай сістэмай? І тут зноў хочацца вярнуцца да ўжо цытаванага вышэй верша С.Панізініка:

Мы дом умацуем глыжамі і цэглаю... Мы — нацыя! Будзьма сцяною суцэльнаю!"

Магчыма гэта і стане самым надзейным саркафагам ад усіх нашых будучых нацыянальных трагедый.

Мы дом умацуем глыжамі і цэглаю... Мы — нацыя! Будзьма сцяною суцэльнаю!"

Магчыма гэта і стане самым надзейным саркафагам ад усіх нашых будучых нацыянальных трагедый.

**ПРАЦЯГВАЕЦЦА
ПАДПІСКА
НА І ПАЎГОДДЗЕ
2005 ГОДА!**

«Літаратура і мастацтва»

Індывідуальная (індэкс — 63856)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 63857)
на 1 месяц — 4800 руб.
на 3 месяцы — 14400 руб.
Льготная (індэкс — 63880)
на 1 месяц — 3800 руб.
на 6 месяцаў — 22800 руб.

«Малалодзь»

Індывідуальная (індэкс — 74957)
на 1 месяц — 3300 руб.
на 3 месяцы — 9900 руб.
Ведамасная (індэкс — 00137)
на 1 месяц — 4500 руб.
на 3 месяцы — 13500 руб.
Льготная (індэкс — 00731)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 6 месяцаў — 21000 руб.

«Польмя»

Індывідуальная (індэкс — 74985)
на 1 месяц — 3200 руб.
на 3 месяцы — 9600 руб.
Ведамасная (індэкс — 00141)
на 1 месяц — 4200 руб.
на 3 месяцы — 12600 руб.
Льготная (індэкс — 00727)
на 1 месяц 3500 руб.
на 6 месяцаў — 21000 руб.

«Всемирная литература»

Індывідуальная (індэкс — 74863)
на 2 месяцы — 3500 руб.
на 4 месяцы — 7000 руб.
Ведамасная (індэкс — 00135)
на 2 месяцы — 4500 руб.
на 4 месяцы — 9000 руб.
Льготная (індэкс — 00729)
на 2 месяцы — 3800 руб.
на 6 месяцаў — 11400 руб.

«Нёман»

Індывідуальная (індэкс — 74968)
на 1 месяц — 3200 руб.
на 3 месяцы — 9600 руб.
Ведамасная (індэкс — 00238)
на 1 месяц — 4200 руб.
на 3 месяцы — 12600 руб.
Льготная (індэкс — 00728)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 6 месяцаў — 21000 руб.